

Анализа
**„Ослобођење од плаћања судских такси
у Републици Србији”**

Аутор: Блажо Недић

Београд, август 2016.

Мултидонаторски фонд за подршку сектору правде (MDTF-JSS) у Србији

Анализа „Ослобођење од плаћања судских такси у Републици Србији”¹

Садржај

Увод.....	4
Правни оквир у Републици Србији.....	8
Упоредни преглед.....	11
Кратак преглед праксе у Европској унији.....	11
Хрватска.....	13
Црна Гора.....	16
Словенија.....	18
Судске таксе и економски фактори у региону.....	20
Примена одредаба о ослобођењу од плаћања судских такси у Републици Србији.....	26
Проблеми уочени у пракси.....	26
Анализа упитника о поступању судова.....	35
Закључци и препоруке.....	40
Предуслови за спровођење реформе система судских такси у Републици Србији.....	40
Препоруке за реформу система судских такси у Републици Србији:.....	41
Анекси.....	46
Упитник о поступању судова.....	46
Литература.....	47
Табела судских такси према вредности спора у Републици Словенији.....	47

---

¹ Сви појмови употребљени у тексту у мушком граматичком роду обухватају мушки и женски род лица на која се односе.

АНАЛИЗА СИСТЕМА ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ ОД ПЛАЋАЊА СУДСКИХ ТАКСИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Ради пружања подршке започетој реформи сектора правде у Србији, уз подршку кључних међунаредних развојних партнера основан је Мултидонаторски фонд за подршку сектору правде (МДФ-ЈСС), којим заједнички управљају Светска банка и Министарство правде Републике Србије. Главне области у фокусу МДФ-ЈСС односе се на различите аспекте реформе правосуђа у процесу придруживања Србије Европској унији, јачање институционалних капацитета и управљања ресурсима у правосудним институцијама и обезбеђивање координације и ефикасности донаторске подршке.

Део МДФ-ЈСС је и подршка Министарству правде и правосудним институцијама у планирању, имплементацији и евалуацији реформских активности у сектору правосуђа, што укључује и техничку подршку као и спровођење анализа и процена, као и давање препорука и предлога - ради усвајања смерница за реформу у појединим областима, доношења стратешких планова, унапређења помоћи и координације, као и ефикасности и фасилитације дизајнирања и имплементације пројеката.

Ова Анализа система за ослобођење од плаћања судских такси у Србији која је подржана од стране МДФ-ЈСС, обухвата преглед нормативног оквира у Републици Србији, у односу на најзначајније међународне документе у овој области. Упоредно се анализирају одредбе које се односе на ослобађање од плаћања судских такси у појединим државама Европске уније, као и земљама у региону, Словенији, Хрватској и Црној Гори. Анализом је обухваћен и кратак упоредни преглед износа судских такси у овим државама у региону, уз упоређење основних економских показатеља. Такође, анализа обухвата и приказ тренутне праксе у судовима у Републици Србији, уз навођење услова који се морају испунити за ослобађање од плаћања судских такси. За потребе прикупљања актуелних информација, коришћен је упитник за добијање одговора о поступању судова у појединим конкретним ситуацијама везаним за ослобођење од плаћања судске таксе. У анализи се разматрају и различити ставови у погледу потенцијалне измене висине судских такси. Коначно, дају се и препоруке за унапређење система које би омогућиле лакши приступ правди грађанима.

Увод

У демократским друштвима могућност ефикасне заштите повређених и угрожених права један је од основних услова за остваривање правног поретка и принципа владавине права. Правна заштита која се пружа мора задовољити одређене стандарде који извиру из права на правично суђење, једног од основних људских права које је гарантовано међународним документима о људским правима и Уставом Републике Србије. Правично суђење подразумева да су појединци равноправни у приступу правди и да пред судом и другим органима јавне власти могу делотворно, под једнаким условима и без дискриминације, да штите и остварују своја права. Општеприхваћен стандард је да приступ правди мора бити обезбеђен свима под једнаким условима, дакле мора важити за све слојеве становништва, без обзира на имовинске и друге личне прилике и својства. Да би се то остварило, сваком појединцу мора бити доступна правна помоћ, што подразумева дужност државе да обезбеди пружање правне помоћи задовољавајућег квалитета, бесплатне или са смањеним трошковима, када лице коме је правна помоћ потребна није у стању да је плати или када пружање правне помоћи намећу разлози правичности.

У складу са Уставом Републике Србије², Србија се дефинише као држава заснована на владавини права и социјалној правди, на начелима заштите људских и мањинских права и слобода и грађанске демократије. Устав такође установљава обавезу државе да обезбеди делотворан приступ правди свим грађанима. Та обавеза произлази и из ратификованих међународних докумената о људским правима, укључујући и Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода³.

Треба истаћи да једнак приступ правди представља знатно шири појам од права на правично суђење и од права на суђење у разумном року. Једнак приступ правди подразумева једнаку могућност грађана да пред судом и другим државним органима заштите своја права. Једнак приступ правди обухвата и постојање прописа који узимају у обзир потребе и специфичне околности у којима се налазе грађани који припадају рањивим односно маргинализованим групама, као и ефикасну примену тих прописа која не зависи од друштвене моћи грађана који траже заштиту својих права.

У Члану 47 Повеље о основним правима⁴ наводи се да "правна помоћ треба да буде доступна онима који немају довољно средстава и уколико је пружање такве помоћи неопходно да се обезбеди ефикасан приступ правди". Дакле, ускраћивање правне помоћи може представљати кршење основног права на једнак приступ правди, с обзиром да недостатак правне помоћи може да доведе, на пример, до неједнакости оружја у судском поступку. Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, право на правну помоћ изричито је признато само појединцима

² Устав Републике Србије, Службени гласник РС, бр. 98/06

³ http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf

⁴ http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf

оптуженим за кривично дело, тако што је у члану 6. став 3. тачка (ц) предвиђено да свако ко је оптужен за кривично дело има право да се брани лично или путем браница кога сам изабере или, ако нема довољно средстава да плати за правну помоћ, да ову помоћ добије бесплатно, када интереси правде то захтевају.

Међутим, с обзиром да стандард делотворног приступа правди и правичног суђења важи и за област грађанскоправне заштите, право на правну помоћ зајемчено је и у поступцима у којима се одлучује о грађанским правима и обавезама. Према Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода, дужност пружања бесплатне правне помоћи постоји када „интерес правде” то налаже. Критеријуми на основу којих се „интерес правде” процењује развијени су у дугогодишњој пракси Европског суда за људска права и изражени у његовим бројним одлукама. Међу овим критеријумима кључну улогу имају: правна и чињенична сложеност случаја, тежина запрећене казне, природа супстанцијалног права ради чије се заштите поступак води, као и његов значај за појединца, постулативно неспособност појединца према одредбама домаћег права, стварна способност постулативно способног појединца да се сам брани, односно да сам предузима процесне радње, при чему се сагледавају све околности, као што су узраст, степен писмености, припадност социјално угроженој, односно маргинализованој друштвеној групи и др.

Дакле, да би једнакост заиста била остварена, потребно је обезбедити помоћ оним грађанима који немају финансијске могућности да снесу трошкове правног савета, информисања, заступања или одбране. Правна помоћ у принципу може имати две комплементарне форме⁵

(а) изузеће од плаћања свих или дела судских такси; и/или

(б) помоћ адвоката, кроз пружање савета или заступање, бесплатно или уз субвенционисану накнаду.

Суштина питања приступа правди јесте у чињеници да уколико не постоји могућност ефикасне судске заштите, права која грађанима припадају није могуће остварити, у ком случају се не остварује ни принцип владавине права.

Анализа релевантне праксе држава чланица ЕУ указује да страх од стварања трошкова, који се односи на високе трошкове судских поступака везане за судске таксе и хонорар адвоката, може представљати значајан фактор који често отежава приступ правди, односно одређује да ли ће лице одлучити да се обрати суду, посебно с обзиром на претежност праксе земаља континенталног система да страна која изгуби спор плаћа трошкове. Управо из тих разлога, истраживања показују да је у неким државама остављен простор судовима да ли да одреде исплату судских трошкова. У зависности од финансијске ситуације појединца, као и меритуму спора, суд може да одлучи да потпуно или делимично ослободи странку од судских трошкова. Поред тога, лице

⁵ European Union Agency for Fundamental Rights, Annual Report 2014, p. 13-15
http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-annual-report-2014_en.pdf

може примити и друге врсте правне помоћи од државе, као што је именовање адвоката за заступање у судским поступцима.⁶

Већина држава предвиђа плаћање судских такси, које на различите начине доприносе како буџету суда, тако и буџету саме државе. Постоје бројни и различити разлози из којих произлазе нивои прихода од судских такси у државама чланицама ЕУ. Стога је тешко прецизно дефинисати ратио постојања одређеног система у појединој држави, нарочито имајући у виду да је исти временом променљив. Извештај СЕРЕЈ⁷ указује да ниво остварених прихода од стране државе од судских такси зависи од неколико фактора, међу којима су:

- 1) број предмета пред судом;
- 2) врста и сложеност предмета;
- 3) вредност предмета пред судом;
- 4) структура такси које државе прописује (дефинише врсту предмета за које се такса наплаћује);
- 5) стварни ниво прихода од такси, укључујући и ситуације када су нека лица изузета од плаћања судске таксе;
- 6) категорије лица изузетих од плаћања таксе.

Ови фактори на различите начине утичу на креирање политике судских такси у различитим државама.

Међутим, приступ правди у Републици Србији представља једно од основних питања у процесу придруживања Европској унији. Извештај о напретку РС ЕК 2015, као и претходних година наводи да у Републици Србији доступност правне помоћи није на задовољавајућем нивоу⁸. Постојећи механизми пружања бесплатне правне помоћи имају низ недостатака, од којих су кључни:

- бесплатна правна помоћ је недоступна великом броју грађана;
- не постоји могућност прикупљања веродостојних статистичких података на нивоу државе који су неопходни за успешно планирање и управљање системом бесплатне правне помоћи;
- не постоји могућност прикупљања потпуних и тачних података који би омогућили увид у степен ефикасности постојећих механизма, анализу расхода и израду валидних финансијских планова (на пример, у судској статистици не постоје обједињени подаци о броју окривљених којима је по службеној дужности постављен бранилац);

⁶ European Union Agency for Fundamental Rights, Annual Report 2014, p. 13-15

http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-annual-report-2014_en.pdf

⁷ CEPEJ http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/2014/Rapport_2014_en.pdf

⁸ http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/godinj_izvestaj_15_final.pdf

- није обезбеђена контрола квалитета услуга правне помоћи;
- пружаоци бесплатне правне помоћи нису довољно мотивисани за пружање квалитетних услуга правне помоћи.

Иако је Законом о локалној самоуправи⁹ прописано да општина преко својих органа у складу са Уставом и законом организује службу правне помоћи (члан 20. став 1. тачка 31.), постоји велики број општина које нису још увек испуниле ову обавезу. Слично, Законом о адвокатури¹⁰ у члану 66. тачка 7) и чл. 73. и 74. прописано је да Адвокатска комора Србије и адвокатске коморе у њеном саставу организују пружање бесплатне правне помоћи у складу са законом, да адвокатска комора може да организује бесплатно пружање правне помоћи на свом подручју, међутим, осим неколико изузетака у скоријој прошлости (сарадња са општинама у Нишу, Панчеву, Новом Београду), у недостатку пројектног финансирања, адвокатске коморе такође не пружају бесплатну правну помоћ грађанима на систематски и организован начин.

Доступност правде спада међу кључне факторе хуманизације и демократизације друштва и остваривања принципа владавине права. Доступност правде је, истовремено, и један је од инструмената за смањење сиромаштва и од снажног је утицаја на задовољство грађана и њихово идентификовање са правним, политичким и друштвеним системом. Дугогодишње неповољно стање у области правосуђа изазвало је дубоку кризу права, губитак поверења грађана да су вредности слободе, једнакости и правде заиста доступне, као и опадање правне свести грађана. Грађани данас у већини случајева не познају правна начела и процедуре, а многи ни своја права, као ни начине њиховог остваривања и заштите. Имајући у виду да се законодавној оквир којим се поставља прекомеран финансијски терет за оне који траже накнаду за повреду својих права може сматрати ометањем права на делотворан правни лек, мора се размотрити оправданости постојећег система.

У ишчекивању усвајања и примене Закона о бесплатној правној помоћи, постоје и алтернативне методе којима се може олакшати приступ правди. У том смислу, могућност ослобођења од плаћања судских такси представља један од потенцијалних начина да се грађанима у тешкој финансијској ситуацији омогући ефикаснији приступ правди. У неким државама чланицама ЕУ, ослобођење од плаћања судске таксе за подносиоца захтева који је у финансијским тешкоћама, правно осигурање, као и договорене границе адвокатских хонорара представљају неке од метода које се примењују. У циљу идентификовања адекватног модела у Републици Србији, биће анализирано постојеће стање и разматрани недостаци система судских такси, као и упоредна пракса држава чланица ЕУ и држава у региону.

⁹ Законом о локалној самоуправи, "Службени гласник РС", број 129/07

¹⁰ Закон о адвокатури, "Службени гласник РС", бр. 31/11 и 24/12

Правни оквир у Републици Србији

У Републици Србији питање судских такси регулисано је Законом о судским таксама¹¹. Закон уређује систем судских такси и садржи тарифник којим се прецизира висина судске таксе у различитим поступцима.

Према Закону о судским таксама (у даљем тексту: ЗСТ), ослобађање од плаћања таксе могуће је у односу на поједине субјекте, као и у случају да лице/обвезник нема довољно финансијских средстава. Поједини субјекти су ех леге ослобођени од плаћања таксе (обавезно ослобођење од плаћања таксе). Тако су од плаћања таксе ослобођени Република Србија, државни органи и посебне организације, органи аутономне покрајине и органи јединице локалне самоуправе, организације Црвеног крста, као и издржавана лица у поступцима у вези законског издржавања и лица која захтевају исплату минималне зараде (члан 9 ст. 1 ЗСТ). Слично, судске таксе за поднеске и радње не плаћају лица која Републици Србији, социјално-хуманитарним, научним или културним организацијама, установама или фондацијама поклањају своју имовину или се у њихову корист одричу права својине на непокретностима или им уступају друга стварна права на непокретностима без накнаде. Страна држава ослобођена је плаћања таксе ако је то предвиђено међународним уговором или под условом узајамности. У ванпарничном поступку, странка је ослобођена од плаћања таксе за радње или поступке које је суд поверио јавном бележнику (члан 9 - нови став 5. ЗСТ).

С друге стране, могуће је ослобађање од плаћања таксе и када се ради о другим лицима која нису изричито наведена у закону, али постоје разлози социјално-економске природе који то захтевају (потенцијално ослобођење од плаћања таксе). У складу са законом (Члан 10 ЗСТ), суд може ослободити таксеног обвезника уколико би плаћањем таксе, била угрожена његова социјална сигурност (и/или чланова његовог домаћинства), имајући у виду висину средстава из којих се обвезник и чланови његовог домаћинства издржавају. У смислу овог закона, под домаћинством се подразумева заједница живота, привређивања и трошења остварених прихода. Издржавана лица која закон обухвата су: 1) малолетна деца, односно усвојеници, 2) деца, односно усвојеници на редовном школовању или на ванредним студијама, ако су незапослени - до навршене 26. године живота, 3) унуци, ако их родитељи не издржавају и ако живе у домаћинству са обвезником, 4) брачни друг и 5) родитељи, односно усвојиоци.

Одлуку о ослобађању од плаћања таксе у смислу овог члана доноси првостепени суд на предлог таксеног обвезника, ценећи све околности, а нарочито узимајући у обзир вредност меродавну за наплату таксе, укупан приход таксеног обвезника и чланова његовог домаћинства, и број лица које таксени обвезник

---

¹¹ Закон о судским таксама, Службени гласник РС, бр. 28/94, 53/95, 16/97, 34/2001 - др. закон, 9/02, 29/04, 61/05, 116/08 - др. закон, 31/09, 101/11, 93/12, 93/14 и 106/15

издржава. Суд утврђује висину прихода таксеног обвезника на основу уверења надлежног органа, односно других доказа које таксени обвезник поднесе о свом имовном стању (Члан 11 ЗСТ). Уверење садржи податке о висини прихода таксеног обвезника и чланова његовог домаћинства, као и опште податке о имовном стању. Уверење подноси таксени обвезник уз предлог за ослобођење од плаћања таксе.

Међутим, уверење служи као доказ за ослобођење од плаћања таксе само ако од његовог издавања до подношења предлога за ослобођење није протекло више од шест месеци. Овај захтев може додатно отежати положај лица, имајући у виду потребу прикупљања различитих података о приходима, а у односу на трајање поступка. Суд може и *ex officio* прибавити и проверити потребне податке о имовном стању таксеног обвезника и чланова његовог домаћинства, а може о томе саслушати и противну странку. Против решења суда којим се усваја предлог за ослобођење од плаћања таксе није дозвољена жалба. Када се ради о страном држављанину, ослобађање од плаћања таксе је могуће ако је то предвиђено међународним уговором или под условом узајамности (члан 12)

Када је решење за ослобођење од плаћања таксе донето у парничном, ванпарничном и кривичном поступку, као и у поступку у управним споровима, исто важи и у поступку извршења одлука донетих у тим поступцима, ако се извршење захтева у року од три месеца по правоснажном окончању поступка (члан 13 ЗСТ). Када је решење за ослобођење од плаћања таксе усвојено у ванпарничном и извршном поступку, важи и у парничном поступку који настане у току и поводом ванпарничног и извршног поступка. Решење о ослобађању од плаћања таксе односи се на све таксе по одговарајућем предмету без обзира када је настала таксена обавеза (члан 14 ЗСТ).

Уколико је покренут поступак за наплату таксе за поднеске, радње и исправе за које је таксена обавеза настала пре доношења решења, поступак ће се обуставити, а такса која је била наплаћена ће се вратити. У складу са чланом 15 ЗСТ, суд може у току поступка укинути решење о ослобађању од плаћања таксе ако утврди да је таксени обвезник у стању да плати таксу а том приликом ће одлучити да ли ће обвезник у потпуности или делимично платити таксе од којих је био раније ослобођен. Уколико судски поступак траје дуже од две године, лице ослобођено од плаћања судске таксе дужно је да по истеку друге и сваке следеће године трајања поступка поднесе ново уверење о свом имовном стању (члан 16 ЗСТ).

Старалац одсутног лица чије је боравиште непознато, старалац имовине чији је сопственик непознат, привремени заступник странке кога суд постави у поступку и бранилац по службеној дужности, нису дужни да плаћају таксе за лице које заступају (члан 17 ЗСТ). У овим случајевима наплата таксе врши се из имовине лица које је заступано.

Ослобођење од плаћања таксе користи само лицу коме је то ослобођење признато (члан 18 ЗСТ). Када више лица заједнички предају поднесак или заједно предузму радњу у поступку, а једно или више њих је ослобођено од плаћања таксе,

лице које није ослобођено дужно је да плати таксу као да нема ослобођених од плаћања таксе, осим у случајевима формалног супарничарства.

Ако у парничном, извршном или кривичном поступку по приватној тужби лице ослобођено од плаћања таксе успе у поступку, таксе које би оно било дужно да плати да није било ослобођено, платиће странка која не ужива ослобођење и то у сразмери у којој је ослобођена странка успела у поступку (Члан 19). Ако се између странке ослобођене од плаћања таксе и странке која није ослобођена закључи поравнање, таксу коју би требало да плати ослобођена странка платиће странка која није ослобођена. Према члану 20 ЗСТ, када у поступку пред судом учествују на једној страни лице ослобођено од плаћања таксе, а на другој лице које није ослобођено, суд је дужан да води попис такса које би требало да плати ослобођено лице. Попис такса се закључује по завршетку поступка и суд издаје налог за плаћање таксе лицу обавезном да таксу плати.

Када се разматра законодавни оквир, важно је поменути и структуру прихода који се генеришу од уплаћених судских такси. У складу са чланом 51 ЗСТ, наплаћене таксе су приход буџета Републике Србије. Овај приход се расподељује тако што 40% од наплаћених такси служи за текуће расходе судова, осим за расходе за особље у судовима и ЈТ, а 20% за побољшање материјалног положаја запослених у судовима и јавним тужилаштвима који су судско особље и особље у јавном тужилаштву, друге расходе, као и инвестиције у складу са законом. Преосталих 40% је приход буџета Републике Србије.

Расподела средстава прикупљених од судских такси

Упоредни преглед

Ово поглавље представља резултате компаративне анализе правила о судским таксама у неким државама ЕУ, као и у региону у Хрватској, Црној Гори и Словенији, са посебним нагласком на правила ослобођења од плаћања судских такси у државама у региону, у циљу разматрања праксе у суседним земљама и идентификације потенцијалних метода за унапређење праксе и/или законодавног оквира у Републици Србији.

Кратак преглед праксе у Европској унији

Према извештају СЕРЕЈ¹², у већини држава чланица ЕУ, судске таксе се користе за покривање дела оперативних трошкова судова. Са изузетком Француске и Луксембурга, које примењују принцип слободног приступа судовима, све државе чланице ЕУ генеришу приходе од судских такси и пореза. Такође, у већини земаља у којима се примењују судске таксе, приход од такси представља општи приход за државни буџет. Приходи од судских такси имају различите нивое утицаја на буџете правосуђа. Тако на пример, у Србији, Босни и Херцеговини, Турској, Малти и Великој Британији, приход од судских такси чини више од половине буџета суда, док у Аустрији генерише и вишак прихода који превазилази самофинансирање правосудног система.

Када се посматрају системи судских такси у појединачним државама, извештај СЕРЕЈ указује да само Француска и Луксембург обезбеђују слободан приступ свим судовима. У кривичним стварима, у свим државама чланицама, не постоји судска такса за покретање поступка пред судом, осим у Хрватској, Кипру, Грчкој, Монаку, Црној Гори, Португалији, Србији и Швајцарској, где се наплаћују судске таксе (осим уколико је одобрена бесплатна правна помоћ, која обухвата судске таксе). У Аустрији постоји обавеза плаћања судске таксе од покретања парничног поступка у суду, али поступак не зависи од плаћања ове накнаде. Другим речима, чак и ако се не плати такса, може се поднети захтев за ослобођење. У Холандији, у циљу унапређења приступа правди, развијен је нови модел услуга у оквиру кога грађани могу да добију бесплатну правну помоћ у виду почетног савета на тзв. правним шалтерима (Legal Service Counters), након чега се сложенији предмети упућују адвокатима или медијаторима који учествују у систему бесплатне правне помоћи.

У Чешкој закон регулише изузетке од обавезе плаћања судске таксе, као што су одређени субјекти (нпр. држава, дипломатска представништва, фондације), и врсте поступака (нпр. поступак за старатељство, усвајање, оставински поступак) који су изузети од судских такси. Осим обавезног изузећа, постоји могућност да странка

---

¹² СЕРЕЈ- Европски комитет за ефикасност правосуђа, Evaluation Report (извештај о евалуацији), 2014. (базиран на подацима из 2012.).

поднесе захтев за ослобођење од плаћања судских такси. Шведска предвиђа изузетак од плаћања судске таксе у управном поступку. У Грчкој, странка мора платити таксене марке, које прати и полагање депозита чији износ зависи од врсте захтева¹³. Депозит има за циљ да спречи неприхватљиве или неосноване тужбе. Странка може поднети захтев за ослобађање од судске таксе због слабог имовинског стања. Ако је захтев одобрен од стране суда, подносилац захтева је изузет од свих трошкова поступка, као и накнаде за рад адвоката.

У Великој Британији¹⁴, систем ослобођења од плаћања судске таксе је намењен само грађанима који немају могућност да сносе износ таксе и/или онима који могу да плате само део накнаде. Постоје три начина за ослобођење од плаћања таксе: (ex lege) ослобођење од плаћања таксе за грађане који се квалификују за примање социјалне помоћи, пуно ослобођење од плаћања таксе (по захтеву) за грађане чији је бруто годишњи приход нижи од утврђеног прага и потпуно или делимично ослобођење од плаћања таксе на основу обрачуна прихода и расхода (тест за израчунавање месечно расположивог прихода). Углавном се грађански и породични судови самофинансирају кроз приход од судских такси, док се остали део трошкова који се не покрива таксама, надокнађује из доприноса грађана који припада буџету министарства правде. Допринос грађана односи се на два елемента: потенцијални мањак прихода услед ослобођења од плаћања таксе, и мањак прихода који настаје због такси чији износи не покривају укупне трошкове чак и ако нема ослобођења од плаћања таксе. Дакле, таксе нису регулисане са циљем да генеришу профит већ су накнаде генерално постављене на нивоу који, у просеку, може да надокнади укупне трошкове. Основни принцип у одређивању судских такси је да промовише ефикасну алокацију ресурса тако да се корисници услуга охрабрују да их ефикасно користе, и да одржава везу између трошкова и доприноса, чиме се побољшава доношење одлука и одговорност.

У Холандији, судске таксе се, пре свега, утврђују на основу вредности потраживања, али се одређене (релативно ниже) судске таксе наплаћују у радним споровима и у предметима породичног права. Један од фактора који утиче на висину судске таксе јесте и надлежност суда¹⁵. Постоје законом прописани изузеци од основних правила, на пример у парничном поступку суд може да надокнади трошкове у целини или делимично, ако су странке у браку или у регистрованој ванбрачној заједници или на други начин живе заједно, или ако су сродници у директној вертикалној линији. Такође, у Холандији значајан број грађана користи осигурање за правну помоћ (legal aid insurance). У једној од студија рађених 2003. године, чак 53% испитаника изјавило је да су путем овакве врсте осигурања покрили трошкове поступка¹⁶. Индивидуални потрошачи, које заступају организације за заштиту потрошача, не сносе никакве трошкове у поступку у коме се постигнуто решење

---

¹³ CECL, www.cecl.gr

¹⁴ CEPEJ-ov Evaluation Report (извештај о евалуацији), 2014. (базиран на подацима из 2012.).

¹⁵ Cost and fee allocation in civil procedure Dutch report Prof. dr. M.B.M. Loos (University of Amsterdam),

Available at: http://www-personal.umich.edu/~purzel/national_reports/Netherlands.pdf

¹⁶ Id.

проглашава обавезујућим¹⁷. Међутим, у пракси организација потрошача која преговара, заступа интерес својих чланова *ad hoc* и финансира се из релативно скромне чланарине. Ова чланарина служи да олакша процес преговарања (којом се плаћа и адвокат од стране *ad hoc* организације потрошача).

Странке су слободне да саме себе заступају ако је тужба у надлежности окружног суда (*kantonrechter*). То је случај када спор не прелази вредност од € 5.000 (укључујући и камату акумулирану до датума подношења захтева), затим спорови неутврђене вредности, ако постоје јасне индикације да је вредност испод тог износа. Осим тога, сви случајеви који се односе на радно право, колективни уговор о раду, комерцијалне агенције, уговоре о изнајмљивању и купопродајни уговор, такође су у надлежности окружног суда, дакле примењују се иста правила, чиме се умањује и обавезан трошак за адвоката. Занимљиво је да постоји посебна такса која има за циљ да спречи неосновано парничење и обезбеди ефикасност поступка. Тако, на пример, суд може одредити и да трошкове који су непотребно настали, сноси странка која их је прозороковала, чак и ако је та странка је добила случај¹⁸. Уколико се захтев подноси суду без претходне комуникације између страна, суд може ценити да је тужба била преурађена (с обзиром да тужени може бити вољан да добровољно изврши своје обавезе или измири потраживања). У том случају, суд може утврдити да су трошкови поступка непотребно направљени и одлучити да такве трошкове сноси тужилац.

Потребно је узети у обзир и чињеницу да у већини држава чланица грађани слабијег имовинског стања могу остварити право на бесплатну правну помоћ у парничном, управном и кривичном поступку. У том смислу, ослобођење од плаћања судских такси је могуће (осим у случајевима предвиђеним прописима о судским таксама) и кроз подношење захтева за бесплатну правну помоћ. Ослобођење од плаћања судских такси у том случају представља вид бесплатне правне помоћи. Затим, у многим државама чланицама могуће је остварити право на бесплатну правну помоћ за алтернативно решавање спорова, (Холандија, Португалија, Бугарска, Француска, Словачка, Велика Британија), чиме се смањује број судских поступака и олакшава приступ правди грађанима у тешкој финансијској ситуацији. Штавише у неким од држава чланица, корисници бесплатне правне помоћи се разним мерама подстичу да пре покретања судског поступка покушају решење спора мирним путем у раној фази.

Хрватска

У Републици Хрватској, Закон о судским пристојбама¹⁹ уређује питање судских такси. Закон је постављен веома слично српском закону, али предвиђа шире гаранције појединцима у погледу ослобођења од плаћања судских такси. Таксе се плаћају: у парничном поступку, ванпарничном, извршном, оставинском поступку,

¹⁷ *Id.*

¹⁸ Stein/Rueb 2007, p. 202-203, preuzeto iz: Cost and fee allocation in civil procedure Dutch report *Prof. dr. M.B.M. Loos (University of Amsterdam)*, Available at: http://www-personal.umich.edu/~purzel/national_reports/Netherlands.pdf

¹⁹ Закон о судским пристојбама, прочишћени текст закона, NN 74/95, 57/96, 137/02, (26/03), 125/11, 112/12, 157/13, 110/15

земљишнокњижном поступку, кривичном поступку по приватној тужби, у управним споровима, у поступку уписа у судски регистар, у поступку стечаја и ликвидације и у другим случајевима прописаним законом.

Висина таксе за покретање поступка пред судом у Републици Хрватској прописана је у распону од 100 куна до максимално 5.000 куна (7,5 куна = 1 евро).

У складу са чланом 15 Закона о судским пристојбама, *ex lege* ослобођење од плаћања судске таксе обухвата знатно шири круг обвезника који су изричито наведени у закону:

- "Република Хрватска и тијела државне власти,
- особе и тијела у обављању јавних овласти,
- радници и намјештеници у радним споровима и службеници у управним споровима у вези с остваривањем њихових права из службеничких односа,
- инвалиди Домовинског рата, на темељу одговарајућих исправа којима доказују свој статус,
- супружници, дјеца и родитељи бранитеља погинулих, несталих и заточених у Домовинском рату, на темељу одговарајућих исправа којима доказују свој статус,
- супружници, дјеца и родитељи погинулих, несталих и заточених у Домовинском рату, на темељу одговарајућих исправа којима доказују свој статус
- прогнаници, избјеглице и повратници, на темељу одговарајућих исправа којима доказују свој статус,
- корисници социјалне скрби који примају помоћ за уздржавање,
- хуманитарне организације и организације које се баве заштитом инвалида и обитељи погинулих, несталих и заточених у обављању хуманитарне дјелатности,
- тужитељи у парницама о праву на законско уздржавање или о тражбинама на темељу тога права,
- тужитељи у парницама о признању материнства и очинства и о трошковима који су настали трудноћом и породом изван брака,
- странке које траже враћање пословне способности,
- малољетници који траже да им се одобри стјецање пословне способности зато што су постали родитељи,
- странке у поступку ради предаје дјетета и ради остваривања одлуке о одржавању сусрета и дружења с дјететом,
- тужитељи у споровима о правима из обвезнога мировинског и основнога здравственог осигурања, о правима незапослених особа на темељу прописа о запошљавању и правима с подручја социјалне скрби,
- тужитељи, односно предлагатељи у поступцима за заштиту уставом зајамчених људских права и слобода против коначних појединачних аката, односно за заштиту због незаконите радње, и

- тужитељи у споровима о накнади штете због онечишћења околиша
- синдикати и удруге синдиката више разине у парничним поступцима за судску надомјесну сугласност и у колективним радним споровима те синдикални повјереници у парничним поступцима у обављању овласти радничког вијећа."

Истим чланом, предвиђа се и ослобођење стране државе од плаћања таксе, ако је то предвиђено међународним уговором или под условом реципроцитета. Имајући у виду наведено, може се закључити да је законодавац у Срватској пажљиво прецизирао круг обвезника за које важи обавезно ослобођење од плаћања судске таксе, наводећи тако посебне рањиве групе, децу, као и хуманитарне организације и предлагаче у поступцима за заштиту људских права.

Хрватски закон такође предвиђа могућност да суд одреди ослобођење од плаћања судских такси. Према члану 14, суд ће ослободити од плаћања судских такси странку која према свом општем имовинском стању не може да сноси трошкове судских такси без штетних последица по нужно уздржавање себе и своје породице. Уз предлог за ослобођење од плаћања судских такси, странка подноси потврду о имовинском стању и даје изјаву на судски записник о свом имовинском стању и имовинском стању свог супружника. Потврду издаје Пореска управа Министарства финансија (члан 13.).

Занимљиво је да је овде прецизно наведен надлежни орган који прописује услове и издаје ову потврду, за разлику од закона у Србији где такаво тело није наведено (чиме се стиче утисак да лице мора од различитих органа прибављати потврде). При доношењу одлуке о ослобођењу од плаћања судске таксе, суд цени све околности, а нарочито вредност предмета спора, број особа које странка издржава и приходе које имају странка и чланови њеног домаћинства.

Као и у Србији, ослобођење од плаћања такси у парничном, ванпарничном и кривичном поступку, као и у управним споровима, примењује се и у поступку извршења одлука у тим поступцима (члан 11), док ослобођење од плаћања таксе у ванпарничном и извршном поступку важи и у парничном поступку који настане током и поводом тих поступака. Према члану 12, решење о ослобођењу од плаћања таксе важи од дана када је суду поднет предлог за ослобођење и важи за све поднеске и радње за које је тог дана или касније настала обвеза. Против решења о ослобођењу од плаћања судске таксе није дозвољена жалба.

Закон дефинише и правила када странка која је ослобођена од плаћања судске таксе добије спор, у ком случају износ тих такси сноси странка која није ослобођена од плаћања судске таксе, у мери у којој је ослобођена странка успела у поступку (члан 18). У случају нагодбе, износ судских такси сноси странка која није ослобођена од плаћања таксе осим ако стране не договоре другачије. У складу са законом (члан 19),

суд води попис судских таксе које треба платити и издаје налог за плаћање по завршетку поступка страни која је дужна да плати судску таксу.

Када се разматра ослобођење од плаћања судских такси у Хрватској, важно је имати у виду да је овај механизам могућ и на основу одобрења бесплатне правне помоћи. У Хрватској је ослобођење од плаћања судских накнада и ослобођење од плаћања трошкова судског поступка признато као посебан вид бесплатне правне помоћи. Такође, одобравање секундарне правне помоћи укључује и ослобођење од плаћања судских накнада и ослобођење од плаћања трошкова судског поступка.

Црна Гора

Закон о судским таксама²⁰ Републике Црне Горе утврђује основна правила у области судских такси. Као и у осталим државама у региону, приходи који се генеришу од судских такси, такође су приход буџета државе.

Висина таксе за покретање поступка пред судом у Црној Гори прописана је у распону од 20 евра до максимално 750 евра, односно 1,500 евра пред привредним судом.

У складу са чланом 8, одређени субјекти су *ex lege* ослобођени од плаћања таксе:

- Република, државни органи и јавне установе;
- органи локалне самоуправе;
- хуманитарне организације;
- лица која учествују у поступку остваривања права из радног, односно службеничког односа;
- издржавана лица у поступку законског издржавања;
- тужиоци у судском поступку за признавање материнства, односно очинства;
- тужиоци у споровима о чувању и васпитавању деце;
- брачни друг, дете или родитељ несталог лица у поступку проглашења несталог лица за умрло и доказивања смрти.

Страна држава и држављанин ослобођени су од плаћања таксе само ако је то предвиђено међународним уговором или под условом узајамности.

Осим обавезног ослобађања од плаћања таксе, према члану 9, суд може ослободити од плаћања таксе и друго лице, ако би плаћањем таксе била знатно умањена средства из којих се издржава то лице и чланови његове породице. На ослобађање од плаћања таксе сходно се *примењују одредбе Закона о парничном*

---

²⁰ Закон је објављен у "Службеном листу РЦГ", бр 76/2005. Види: Одлуку УС РЦГ У. бр. 5/06, 8/06, 10/06, 19/06, 24/06, 39/06 и 110/06 - 39/2007-7. Види: чл. 7. Закона - 40/2010-5.

<http://www.pravda.gov.me/biblioteka/zakoni?pagerIndex=2>

поступку о ослобађању од плаћања трошкова поступка. Дакле, закон не прописује прецизна правила већ упућује на правила из парничног поступка. Ова правила су скоро идентична горе наведим правилима српског Закона о парничном поступку. На овај начин, грађанима нису у довољној мери унапред познате информације о очекиваним трошковима судског поступка или начину да буду ослобођени од плаћања ових трошкова.

Слично другим земљама у региону, таксени обвезник мора поднети уверење о имовном стању које није старије од шест месеци. Међутим, црногорски закон, као и хрватски, прецизно наводи да уверење о имовном стању издаје орган управе надлежан за послове прихода у месту пребивалишта таксеног обвезника. Уверење о имовном стању садржи податке о висини прихода таксеног обвезника и чланова његовог домаћинства, као и о другим изворима прихода и уопште о имовном стању лица. У приходе се *не рачунају примања остварена по основу инвалидског осигурања, материјалног обезбеђења, школовања, издржавања, социјалне помоћи и додатка на децу (члан 11 и 12).* О предлогу за ослобађање од плаћања таксе суд одлучује решењем. Против решења којим се усваја предлог није дозвољена жалба (члан 13).

Као и у Србији и Хрватској, ослобађање од плаћања таксе дато у парничном, ванпарничном и кривичном поступку по приватној тужби, као и поступку у управном спору важи и у поступку извршења одлука донетих у тим поступцима. Суд води попис неплаћених такса које је требало да плати лице ослобођено од плаћања таксе. Попис неплаћених такса закључује се са окончањем поступка, а опомена за плаћање таксе доставља се лицу обавезаном да плати таксу одмах по окончању поступка.

Законом о судским таксама било је прописано да ако таксени обвезник не плати прописану таксу после опомене коју му је упутио суд, поднесак се неће узимати у рад (члан 4 став 4) и да ако таксени обвезник не плати прописану таксу на судску одлуку после опомене коју му је упутио суд до достављања доказа о плаћеној такси одлука му се неће доставити (члан 5 став 2). Ове одредбе оспорене су пред Уставним судом Црне Горе, који је утврдио да се оваквим прописивањем ограничава принцип из члана 17 Устава, да свако има право на једнаку заштиту својих слобода и права у законом утврђеном поступку, као и да се свакоме јамчи право на жалбу.

Из цитираних одредаба Устава произилази да је Република овлашћена да уреди само начин остваривања слобода и права, ако је то неопходно за њихово остваривање, али не да законом ограничава Уставом гарантована права.

Како је оспореним одредбама Закона прописан услов за остваривање тих права, на начин да плаћање таксе представља процесну претпоставку за поступање органа, јер, ако таксени обвезник не плати прописану таксу, суд поднесак неће узимати у рад, односно одлука се неће доставити, Уставни суд је заузео становиште да ове одредбе Закона нису у сагласности са Уставом Републике Црне Горе.

Иако постоје бројне сличности у законодавном оквиру, потребно је имати у виду да се у Црној Гори примењује и закон о бесплатној правној помоћи. Бесплатна

правна помоћ може да се додели и у виду ослобођења од плаћања трошкова поступка пред судовима, нарочито у виду ослобођења од плаћања судских такси. Затим, закон у Црној Гори прецизно наводи која се примања неће урачунавати као приходи, чиме се додатно штите најугроженији грађани. Ове разлике представљају додатну гаранцију једнаког приступа правди за грађане слабијег имовинског стања.

Словенија

У Републици Словенији, област судских такси регулисана је законом²¹. Постоје различите врсте трошкова у поступцима. Фиксни трошкови за странке у парничном и кривичном поступку обухватају: судске таксе, адвокатске трошкове (који зависе од броја рочишта), хонораре вештака, хонораре преводилаца и тумача, као и путне трошкове. Судске таксе се обично плаћају приликом покретања поступка. У неким случајевима, таксе се плаћају када суд изрекне одлуку (нпр. спорови из области социјалне заштите пред првостепеним судом, укњижба, поступак у вези са првостепеном одлуком о накнади штете). У оставинском поступку, такса се плаћа на крају расправе, када се прецизно утврди имовина. Уколико странка захтева извођење доказа (вештака или сведока), или услуге тумача или преводиоца, трошкови се плаћају унапред. Хонорар адвоката се плаћа након што суд донесе одлуку о трошковима поступка, мада адвокати могу захтевати да се један део или целокупан износ накнаде плати унапред, што је уобичајена пракса.

Ипак, вреди истаћи да за разлику од решења која су на снази у Србији, Црној Гори и Хрватској, максимални износ судске таксе у парничном и неким другим врстама поступака, није ограничен, те зависи од вредности предмета спора. Конкретна висина израчунава се на основу вредности спора и примене одређених коефицијената, па би тако на пример, у случају спора вредности 30 милиона евра, судска такса износила чак 60.975 евра²². Преглед висине судских такси за различите вредности спорова у Републици Словенији дате су у табели у Анексу 3, на крају текста.

У кривичном поступку, судске таксе и други трошкови се обично плаћају након што је суд донео правоснажну одлуку или након што је суд накнадно донео посебну одлуку о трошковима поступка на коју се не може уложити жалба. Хонорар адвоката се најчешће плаћа након што је суд донео одлуку о трошковима поступка. У поступцима пред уставним судом не постоје судске таксе. Остали трошкови (на пример адвокатски трошкови и путни трошкови) чине саставни део сопствених трошкова сваке стране.

Трошкови поступка се могу покрити кроз бесплатну правну помоћ. Словенија је усвојила и примењује Закон о бесплатној правној помоћи. Закон прописује коме се може одобрити бесплатна правна помоћ и утврђује прецизне критеријуме за потенцијалне кориснике. Критеријуми укључују финансијска средства подносиоца захтева. Правна помоћ ће се одобрити подносиоцу који, узимајући у обзир његов

²¹ Закон о судским таксама (Закон о содних таксах, Службени гласник Републике Словеније 37/2008)

²² http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/mp.gov.si/zakonodaja/Sodne_takse_16_clen.pdf

финансијски положај и финансијски положај његове породице, не може да сноси трошкове поступка без погоршања његовог социјалног статуса и статуса његове породице. Закон прецизира шта се сматра погоршањем нечијег социјалног статуса. О захтеву за добијање бесплатне правне помоћи одлучује председник окружног суда, и председник управног суда.

Међутим, ослобођење од плаћања судске таксе у Словенији није обухваћено законом о бесплатној правној помоћи. Изван области кривичног права, обим бесплатне правне помоћи не укључује ослобођење од плаћања судских такси. Могуће је ослобађање од плаћања судских трошкова у посебним случајевима, на пример у области радног права и/или социјалног права. Правна помоћ може да обухвати и накнаде техничких саветника или вештака у оквиру судског вештачења. Истовремено, бесплатна правна помоћ може бити одобрена и изван судског поступка, у циљу спречавања одласка на суд (алтернативно решавање спорова). Према извештају СЕРЕЈ 2014 године²³, Словенија бележи смањење прихода од судских такси од отприлике 8% (у смислу процента судског буџета), што се везује и за смањење од преко 20% у броју судских предмета у периоду 2010 - 2012.

---

²³ СЕРЕЈ 2014 http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/2014/Rapport_2014_en.pdf

Судске таксе и економски фактори у региону

Прегледом одредаба приказаних закона о судским таксама држава у региону, очигледно је да постоји врло сличан приступ у одређивању висине судске таксе. Сваки од закона укључује Тарифник и скоро идентичном методологијом су дати прецизни износи судских такси према врсти поступка, вредности предмета спора и слично, као и случајеви када се плаћа половина износа таксе.

Упоредним прегледом ових износа, показује се да је износ таксе, уз мања или већа одступања веома сличан. Параметри који се користе су такође скоро истоветни и најчешће зависе од вредности предмета спора.

Тако је на пример у Србији, за парнични и извршни поступак под Тарифним бројем 1. прописано да се за тужбу и противтужбу поднету пред судом опште надлежности плаћа такса према вредности предмета спора:

до 10.000 динара вредности (око 82€) - 1.900 динара (15€);

- преко 10.000 до 100.000 динара вредности (од 82-812€) - 1.900 динара (15€) увећано за 4% од вредности предмета спора;
- преко 100.000 до 500.000 динара вредности (од 812 – 4.000€) - 9.800 динара (80€) увећано за 2% од вредности предмета спора;
- преко 500.000 до 1.000.000 динара вредности (4.000- 8000€) - 29.300 динара (240€) увећано за 1% од вредности предмета спора;
- преко 1.000.000 динара вредности (8000€) - 48.800 динара (400€) увећано за 0,5% од вредности спора, а највише 97.500 динара (790€).

Слично, у Црној Гори, за парнични и извршни поступак под Тарифним бројем 1. прописано је да се за тужбу и противтужбу плаћа следећа такса према вредности предмета спора:

- до 500 € вриједности 20 €;
- преко 500 € до 5.000 € вриједности 20 € и 2% на разлику изнад 500 €;
- преко 5.000 € вриједности 110 € и 1% на разлику изнад 5.000 €, али не више од 750 € пред судом опште надлежности, односно не више од 1.500 € пред привредним судом.

У Републици Хрватској, Тарифник прописује да се за тужбу и противтужбу плаћа такса према вредности предмета спора²⁴:

изнад	до куна	куна
0,00	3.000,00	100,00
3.000,00	6.000,00	200,00
6.000,00	9.000,00	300,00
9.000,00	12.000,00	400,00
12.000,00	15.000,00	500,00
Преко 15.000,00 куна плаћа се пристојба у износу од 500,00 куна и још 1% на разлику изнад 15.000,00 куна, али не више од 5.000,00 куна		

Као што је напред већ наведено, од свих посматраних држава, једино у Републици Словенији није ограничена максимална висина судске таксе, већ у потпуности зависи од вредности предмета спора²⁵.

Сви прописи у државама обухваћеним анализом предвиђају да када брачни другови споразумно траже развод брака, плаћа се једна такса за тужбу.

У Републици Србији, за предлог да се покрене поступак у **ванпарничним стварима** које нису обухваћене посебним одредбама којим се прописује плаћање такси у појединим врстама ванпарничног поступка плаћа се такса у износу од 390 динара (3€). За жалбу против одлуке првостепеног суда, плаћа се такса у износу од 390 динара (3€). У Црној Гори, покретање поступка у ванпарничним стварима износи 10 еура.

За **судско поравнање**, предвиђена је половина прописане таксе у Црној Гори, Србији, Хрватској према вредности на коју су се странке поравнале (половина таксе из тар. броја 1).

У Републици Србији се за **тужбу против управног акта којом се покреће управни спор** плаћа 390 динара (3€), док се у Хрватској за тужбу у првостепеном управном спору, ако је вредност предмета спора процењива, плаћа такса из Тар. бр. 1, али не мање од 200,00 куна (3.309 рсд / 26€), а уколико је вредност предмета спора непроцењива, такса износи 500,00 куна.

У Србији, за **поступак за расправљање** заоставштине, Тарифни број 7., прописано је да се за расправљање заоставштине у првостепеном поступку плаћа паушална такса у износу од 1.000 до 75.000 динара (8€ - 600€). Паушална такса плаћа

²⁴ 100 куна износи 1654 РСД (13€), 3.000.000 куна износи 49.648 РСД, 6.000,00 куна износи 99.297 РСД

²⁵ http://www.mp.gov.si/fileadmin/mp.gov.si/pageuploads/mp.gov.si/zakonodaja/Sodne_takse_16_clen.pdf

се само ако је оставински поступак завршен доношењем решења о наслеђивању. Паушална такса плаћа се када решење о наслеђивању постане правноснажно, односно у року од 15 дана од дана доставе налога за плаћање таксе. Суд утврђује вредност меродавну за одмеравање паушалне таксе по слободној оцени, на основу изјава наследника и података које су поднели. За предлог да се спроведе расправа заоставштине и за друге поднеске у току оставинског поступка, не плаћа се такса.

У Хрватској за расправљање оставине, уколико је поступак завршен решењем о наслеђивању, плаћа се паушална такса према чистој вредности оставине, и то:

изнад	до куна	куна
0	25.000,00	100,00
25.000,00	35.000,00	150,00
35.000,00	60.000,00	200,00
Ако вредност оставине прелази износ од 60.000,00 куна, плаћа се поред таксе од 200 куна и још 100 куна на сваких започетих 10.000,00 куна, али не више од 2.500,00 куна		

У Црној Гори, Тарифни број 5, за расправљање заоставштине плаћа се паушална такса према чистој вредности заоставштине и то:

- до 1.000 € вриједности 20 €,
- преко 1.000 € до 5.000 € вриједности 20 € и 1% на разлику изнад 1.000 €,
- преко 5.000 € вриједности 60 € и 0,5% на разлику изнад 5.000 €, али не више од 300 €.

У Србији, **поступак састављања и чувања тестаментa**, Тарифни број 9. за састављање судског тестаментa и међународног тестаментa, као и за чување или опозив тестаментa у суду, плаћа се по 980 динара (8€). Састављање и чување судског тестаментa у Црној Гори, Тарифни број 6, прописано је: 1) за састављање судског тестаментa плаћа се такса од 15 €; 2) за чување судског тестаментa у суду плаћа се такса од 10 €; 3) за опозивање судског тестаментa пред судом плаћа се такса од 15 €.

У Србији се за **поступак овере потписа, рукописа, преписа и превода** Тарифни број 13., за молбу, усмену или писмену, којом се тражи оверавање потписа, рукописа или преписа, плаћа 70 динара (0.56€); (2) за: 1. оверу потписа, односно рукописа, 2. оверу потписа судског преводиоца на преводима ради њихове употребе у земљи, 3. оверу рукописа, за сваки лист рукописа формата А4, 4. оверу преписа или фотокопије, за сваки лист формата, плаћа се 160 динара (1.30€); док се плаћа 490 динара (4€) за: 1. оверу потписа судског преводиоца на преводима ради њихове

употребе у иностранству, 2. оверу потписа на пуномоћју. У Црној Гори, за еквивалентне ирадње плаћају се износи од 1€, 2€ и 5 €.

За кривични поступак по приватној тужби, Тарифни број 26, за приватну тужбу и противтужбу, плаћа се по 980 динара (8€), а за захтев за понављање кривичног поступка, плаћа се 590 динара (4.80€). За исте радње се у Црној Гори плаћа износ од 25 € у оба случаја, док је у Хрватској за приватну тужбу и противтужбу потребно издвојити 250,00 куна (33€).

Приказани подаци указују да постоје разлике у износу судске таксе међу државама обухваћеним анализом – док су негде износи скоро идентични, понегде постоје и знатна одступања. Међутим, оно што се разликује јесте ниво прецизности законских одредаба. Дакле, чини се да закон у Србији на више места недовољно прецизира износ судске таксе, чиме се може створити правна несигурност јер грађани не могу знати шта да очекују, или се оставља преширок распон износа судске таксе (нпр. Од 1.000 рсд до 75.000 рсд код расправљања заоставштине).

У еврима(€)	Србија	Хрватска	Црна гора	Словенија
Тужба, жалба у парничном поступку	15 - 790 (привреда 3.200)	13 - 660	20 - 750 (привреда 1.500)	Мин: 17 Максимално нема ограничења
Ревизија	200%	200%	100%	Мин: 17 Максимално нема ограничења
Судско поравнање	50%	(не плаћа се у првостеп.поступку) 50%	50%	Мин: 17 Максимално нема ограничења
Управни спор	Тужба - 3 Пресуда - 16	26 - 660	25 - 65	146
Расправљање заоставштине	8 - 620	13 - 330	20 - 300	45
Кривични поступак по приватној тужби	8	33	25	120
Преписи	0.2 (по страници)	0.66 (по страници)	1 - 3 (по препису)	0.2 (по страници)

Када се посматрају подаци о висини судске таксе у државама обухваћеним анализом, од значаја је размотрити и друге економске показатеље, како би се проценило оптерећење за грађане. Од земаља из региона, Хрватска има највећи БДП по становнику према стандарду куповне моћи који износи 58% просека ЕУ, док се Црна Гора налази на другом месту на нивоу од 41% просека ЕУ. Македонија и Србија се налазе на нивоу од 37% односно 36% европског просека, Албанија на нивоу од 30% док је Босна и Херцеговина на нивоу од 29% европског просека.

Према подацима статистичког завода Црне Горе, у 2015. години је просечна нето зарада била 480€. Месечни просек корисника материјалних давања социјалне заштите за 2015. годину према врсти давања износио је:

- материјално обезбеђење користило је 11.463 породица и 36.986 чланова породица
- право на личну инвалиднину имало је 2.033 лица
- право на негу и помоћ остварило је 11.439 лица

Поређења указују да Црна Гора са 620 хиљада становника, има стопу незапослености од 13.48% и просечно бруто примање запослених од 727€, нето 480€, уз минималну потрошачку корпу од 808,6 евра, на месечном нивоу²⁶. Србија, са својих 7.11 милиона становника, има стопу незапослености од 19.2% са просечним примањем запослених бруто 564,71€, нето од 372€, уз потрошачку корпу од 558€. Подаци указују да је просечна нето зарада у Србији исплаћена у марту 2016. године износила 45.870 динара²⁷ односно 372€. Према горе наведеним подацима Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије, 628 хиљада становника се сматра сиромашним, док око 700.000 људи прима социјалну помоћ.

Хрватска има 4.238.000 становника, са укупно запослених 1.342.000, док стопа регистроване незапослености у 2016. години износи 14,4%. Просечна месечна нето плата по запосленом у правним лицима Републике Хрватске у 2016. износила је 5 633 куне (око 700 €). Подаци о прагу ризика од сиромаштва, показују да се 18,5% лица налази у ризику од сиромаштва или у стању социјалне искључености.

У Словенији, са бројем становника од 2 062 874, у периоду од 2013 - 2015 стопа запослености повећана је са 68,2% на 70,2%, а стопа незапослености смањена је са 9,4% на 8,6%²⁸. У августу 2015, број регистрованих незапослених је смањен на мање од 90 000 (од највећег броја незапослених од 150.000 у 2009. години). Релативни ниво и број прималаца минималне зараде опада. У 2015. години, минимална бруто плата за пуно радно време радника износи 790,73 ЕУР. У јануару 2016. године, номинално минимална плата није се повећала. У исто време, број корисника минималних плата знатно је смањен у 2015. години. Број људи у ризику од сиромаштва и социјалне

²⁶ <http://www.vijesti.me/forum/realnost-crna-gora-vs-srbija-846865>

²⁷ <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/ekonomija/aktuelno.239.html:602328-Prosecna-zarada-u-Srbiji-u-martu-45870-dinara>

²⁸ http://ec.europa.eu/economy_finance/eu/countries/slovenia_en.htm

искључености стабилизован је у 2014. први пут после кризе, упркос малом повећању границе сиромаштва. Стопа ризика од сиромаштва мало је смањена за неке од најугроженијих група (незапослени и самохрана домаћинства, старији од 65 година) делимично због промена у социјалном законодавству у 2013. години.

Наведени подаци показују да се државе обухваћене анализом разликују од Србије како по броју становника, тако и по БДП-у, просечним зарадама и броју незапослених лица и лица у ризику од сиромаштва. Истовремено, показује се да се износи судских такси не разликују у великој мери, наравно уз одређена одступања у појединим врстама поступака и одсуство максималне висине судске таксе предвиђене у Словенији.

	Србија	Хрватска	Црна Гора	Словенија
Број становника	7.110.000	4.238.000	620.000	2.062.874
Бруто домаћи производ по глави становника	5.720 EUR	12.600 EUR	6.390 EUR	20.960 EUR
Просечна нето плата (2015)	372EUR	740 EUR	480 EUR	1.004 EUR
Потрошачка корпа	558€	820 EUR	770 EUR	/
Број становника испод линије сиромаштва	628.000	18.5%	8.3%	14.5%
Стопа незапослености	19,2%	14,4%	13,50%	8,6%

Међутим, оно што је од значаја за ову анализу, јесте да су те државе јасно прописале законским одредбама која лица могу бити ослобођена од плаћања судске таксе (рањиве групе, најсиромашније категорије становништва, итд.). У том смислу, намеће се закључак да евентуална реформа система судских такси у Србији не треба да се односи на износе прописаних такси, с обзиром да су генерално усклађени са износима других држава у региону, већ да је потребно прописати прецизнија правила о ослобођењу од плаћања судске таксе у циљу обезбеђења бољег приступа правди свим грађанима. Препоруке се даље разрађују у последњем поглављу ове анализе.

Примена одредаба о ослобођењу од плаћања судских такси у Републици Србији

Проблеми уочени у пракси

Иако законодавни оквир даје различите могућности за ослобођење од плаћања судске таксе, постоје бројни проблеми у пракси. Недостатак консолидованих података о примени могућности ослобађања од плаћања судске таксе додатно компликује оцену резултата овог механизма у пракси. Осим саме висине судске таксе, странке често као основне проблеме истичу и неуједначено поступање судова, као и недостатак информисаности²⁹. Приликом доношења одлуке о ослобађању трошкова поступка, суд ће ценити све околности случаја, а нарочито узети у обзир вредност предмета спора, број лица које странка издржава, приходе и имовину која има странка и чланови њене породице. Уколико неко лице поднесе захтев за ослобођење од плаћања судских такси, потребно је да приложи различите доказе (висину примања, доказ да није у радном односу, доказе о имовини – да нема непокретности – да није таксени обвезник плаћања пореза на имовину, да има малолетну децу, да прима минималну зараду, двоје деце, итд.), а суд ће ценити све околности предметног случаја. Такође, последица недовољне информисаности јесте често и протек рока за подношење захтева за ослобођење. Странке углавном нико не упозори да могу да траже ослобађање од плаћања такси, те уколико се захтев постави прекасно, суд по правилу доноси решење којим се захтев за ослобађање од судских трошкова одбија. Више детаља о пракси судова у погледу одлучивања о ослобођењу од судских такси и трошкова поступка, презентирани су у анализи резултата Упитника о поступању судова приликом разматрања захтева за ослобођење од плаћања судске таксе (детаљније у поглављу на страни 33, и Анекс 1).

Прва Повереница за заштиту равноправности, Невена Петрушић, сматра да је неопходно омогућити да грађани слабог имовног стања буду ослобођени судских такси, претходног плаћања трошкова за извођење доказа, посебно вештачења, трошкова превода и других трошкова који су нужни за остваривање правне заштите. Како истиче Петрушић: "Стварна једнакост у приступу правди подразумева да поступци пред судовима и другим државним органима буду једноставни, транспарентни и јефтини, да грађани имају довољно информација о судовима, судијама, судским поступцима и судским одлукама, о месту и начину на који могу да траже и остваре права која им правни поредак гарантује"³⁰.

У оквиру судског поступка, постоји и читав низ трошкова који могу одвратити грађане од покушаја да своја права заштите пред судом. Кривични поступак предвиђа трошкове за награду и нужне издатке браниоца, сведоке, вештаке, тумаче, стручна

²⁹ CINS izveštaj, Dostupno na: <https://www.cins.rs/srpski/printer/article/227>

³⁰ 3/29/2016 Vreme - Milenijumski ciljevi posle 2015.: Pravda za sve
<http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1267990&print=yes> 2/3

лица, увиђаје, трошкове окривљеног, лечења окривљеног за време док се налази у притвору, путне трошкове службених лица, итд. С друге стране, трошкови у парници³¹ обухватају и награду за рад адвоката и других лица којима закон признаје право на награду. Износи које странка у поступку мора да плати зависе и од вредности предмета спора, док таксирању подлежу и различити поднесци: тужба, противтужба, одговор на тужбу, предлог за привремену меру, одлука о привременој мери, пресуда, жалба, као и одлука о жалби. Истраживања показују да се често дешава да грађани одустану од вођења поступка, имајући у виду да укупни трошкови за вођење судског спора премашују његову вредност³²

Осим Закона о судским таксама, ослобођење од плаћања такси могуће је и на основу других процесних закона.

У парничном поступку такође је могуће ослобођење од плаћања трошкова поступка, као и судских такси, али у пракси постоје бројни проблеми и у имплементацији ових одредаба. Ослобађање од плаћања трошкова поступка регулисано је чланом 168 Закона о парничном поступку³³. Суд ће да ослободи од плаћања трошкова поступка странку која према свом општем имовном стању није у могућности да сноси ове трошкове. Ослобођење од плаћања трошкова поступка обухвата ослобођење од плаћања таксе и ослобођење од полагања предујма за трошкове сведока, вештака, увиђаја и судских огласа. При томе, суд може да ослободи странку и само од плаћања таксе, у складу са посебним законом. Приликом доношења одлуке о ослобођењу од плаћања трошкова поступка суд цени све околности, а нарочито узима у обзир вредност предмета спора, број лица које странка издржава и приходе и имовину које имају странка и чланови њене породице.

Закон о парничном поступку у члану 170³⁴, предвиђа да ће суд странци признати право на бесплатну правну помоћ, *када је странка потпуно ослобођена од плаћања трошкова поступка*, ако је то нужно ради заштите права странке, односно ако је то прописано посебним законом. Дакле, Законом о парничном поступку везује се признавање права на бесплатну правну помоћ за исход решења о ослобађању трошкова поступка, тј. право на бесплатну правну помоћ добија субвенционални карактер. У прилог овом ставу иду и аргументи системског тумачења одредби, с обзиром да је питање бесплатне правне помоћи смештено у другом делу главе “Трошкови поступка”, који носи наслов “Ослобађање од плаћања трошкова поступка”.

Закон о посредовању у решавању спорова³⁵ (који од 2015. регулише област посредовања - медијације у Србији), у члану 31 предвиђа да *ако се постигне споразум о решавању спора путем посредовања након покренутог судског или другог поступка*

---

³¹ Било да је у питању развод брака, враћање дуга или спор око поделе имовине, свака странка у поступку се суочава са износима које мора да плати као што су судске таксе, накнаде за адвоката, заступања и састављања поднесака, као и за извођење доказа, тј. сведочење и вештачење.

³² CINS izveštaj, Доступно на: <https://www.cins.rs/srpski/printer/article/227>

³³ Закон о парничном поступку, Службени гласник РС, бр.72/11 49/13 – УС, 74/13 – УС и 55/14, чл. 168.

³⁴ Закон о парничном поступку, Службени гласник РС, бр. 72/11 49/13 – УС, 74/13 – УС и 55/14, чл. 170.

³⁵ http://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_posredovanju_u_resavanju_sporova.html

до закључења првог рочишта за главну расправу, странке се могу ослободити плаћања судских, односно административних такси, у складу са законом који уређује судске, односно административне таксе. Иако је ова одредба требало да представља подстицај странкама да покушају да постигну споразум ван суда, до сада на жалост није забележен ни један случају да су странке ослобођене плаћања судске таксе на основу закљученог споразума у поступку посредовања, односно медијације. Разлог за то је пре свега неусклађеност са Законом о судским таксама који не познаје могућност ослобођења од плаћања судске у смислу наведеног члана 31 Закона о посредовању у решавању спорова.

Одлуку о ослобађању од плаћања трошкова поступка доноси првостепени суд на предлог странке. Међутим, законом није предвиђен рок у оквиру кога ће суд одлучити о предлогу за ослобођење трошкова поступка. У том смислу, постоји правна несигурност странке која је поднела предлог о томе да ли ће јој и када бити додељен бесплатни правни пуномоћник (и да ли ће бити ослобођена од плаћања трошкова). Овакав карактер одредби онемогућује добијање бесплатног правног заступника већ приликом подношења тужбе и постављања тужбеног захтева, од чијег квалитета ће у великој мери зависити и исход поступка. Такође, странка није унапред информисана у ком року ће се донети решење о захтеву за ослобођење од плаћања трошкова (и таксе), чиме се несигурност одржава чак и након подношења таквог захтева.

Из праксе функционисања система бесплатне правне помоћи у парничном поступку не могу се извући закључци о проблемима у функционисању система, с обзиром да овај систем још увек фактички не функционише. Ранија истраживања³⁶ указују да, на пример, пред Првим основним судом у Београду, од почетка примене Закона о парничном поступку 1. фебруара 2012. године до 2014. године није поднет ни један предлог за доделу бесплатног правног пуномоћника. Имајући у виду да социоекономски подаци показују да постоји велика потреба за овом врстом помоћи, чини се да је она или недовољно позната странкама у поступку, или је карактер њене субсидијарности допринео веома реткој употреби ове могућности. Такође, непостојање јасне одредбе о томе да ли се предлог за доделу бесплатног правног пуномоћника може ставити истовремено са предлогом за ослобођење плаћања судских трошкова уноси додатну правну несигурност. Подношење предлога са два различита захтева делује логично, али сумњу у ову логику уносе решења у закону да за одлучивање о једном предлогу не постоји рок (Члан 169), док се за други поставља рок од 8 дана од пријема предлога (Члан 170).

Слични проблеми постоје и у кривичном поступку, с обзиром да је осим случајева обавезне одбране, могуће да се окривљеном који према свом имовинском стању не може да плати награду и трошкове браниоца, на његов захтев постави бранилац, само ако се кривични поступак води за кривично дело за које се може изрећи казна затвора преко три године или ако то налажу разлози правичности³⁷. Адвокати по

³⁶ <http://www.secons.net/admin/app/webroot/files/publications/Pristuppravdi.pdf>

³⁷ Законик о кривичном поступку, Службени гласник РС, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14, члан 77

службеној дужности могу бити именовани да заступају сиромашне клијенте, али постоје проблеми у вези механизма путем којих се они бирају и недостатка контроле квалитета. Ова могућност се такође веома ретко користи у пракси и не постоје подаци о броју лица којима је по основу члана 77 Законика о кривичном поступку додељен бранилац.

Имајући у виду представљена решења и праксу у РС, намеће се закључак да је потребно извршити свеобухватне измене законодавног оквира и саме праксе. С тим у вези, важно је напоменути да је УН Комесар за људска права навео³⁸ да „наметање такси странама у поступку којима би се *de facto* спречио њихов приступ правди може да доведе до проблема у примени члана 14. став 1³⁹. Конкретно, крута законска обавеза да трошкове сноси страна која победи у спору, без разматрања импликација истог или без пружања правне помоћи може имати ефекат одвраћања лица да траже заштиту њихових права из пакта у поступцима који су им доступни“. Слично, Европски суд за људска права заузео је став да судске таксе које се плаћају пре покретања поступка не би требало да представљају такав финансијски терет којим се у суштини спречава или одвраћа појединац од остваривања права на правни лек.⁴⁰ Међутим, наметање високих такси или високих судских трошкова неће увек довести до закључка о кршењу права на правично суђење (члан 6 Европске конвенције), већ целокупна процена зависи од специфичних околности случаја.

Функционална анализа правосуђа у Србији⁴¹, спроводена од стране Светске банке, указује да је финансијска приступачност судских услуга једна од најозбиљнијих препрека приступу правди у Србији. Решавање чак и најједноставнијих предмета је финансијски неприступачно за многе. Како се наводи у анализи: „Грађани дају све од себе да избегну судове: скоро 63% опште популације наводи да, уколико имају спор за који сматрају да треба да буде решен на суду, они ће ипак покушати да избегну суд; страх од трошкова је најчешћа препрека. Више од половине испитаних корисника судских услуга сматра да су судски трошкови у њиховом предмету били претерани.“⁴²

Анализе социо-економског положаја грађана указују да постоји велики број сиромашних грађана као и оних на граници сиромаштва. Према подацима последње публикације Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва⁴³, стопа сиромаштва је 2014. године у Србији била 8,9%, што значи да је потрошња толиког процента укупног становништва била нижа од линије сиромаштва (11.340 динара месечно за еквивалентног одраслог). Наведених 8,9% значи да се 628 хиљада

³⁸ UN Human Rights Committee, General Comment No. 32 (n. 7), paragraph 11

³⁹ EU Convention on Human Rights (прим.аут.)

⁴⁰ ECtHR, Scordino v. Italy, No. 36813/97, 29 March 2006, paragraph 201. In this context, see also ECtHR, Perdigo v. Portugal, No. 24768/06, 16 November 2010, in which it was held by the ECtHR Grand Chamber that forcing the applicant to pay court fees that were higher than the compensation awarded breached Article 1 of Protocol No. 1 to the ECHR

⁴¹ Функционална анализа правосуђа у Србији (*Functional Review*) <http://www.mdtfjss.org.rs/sr/srbija-funkcionalna-analiza-pravosudja#.VxiOFdR97cs>

⁴² *Id*

⁴³ Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва „Сиромаштво у Србији у 2014 години“

становника сматра сиромашним. У укупном броју свих сиромашних, млађа генерација (до 24 године) учествује са 31,8%, а старија са 68,2%. Овако ниско учешће млађе генерације, код које је стопа сиромаштва виша, објашњава се неповољним демографским процесима у Србији. У 2014. години сиромаштво је остало на приближно једнаком нивоу са претходном годином — 8,9% према 8,6% (слични подаци се могу очекивати и за 2015. Годину). Према Анкети о потрошњи домаћинстава коју је спровео Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, у Србији је било укупно 627 хиљада сиромашних, а највише су погођени сиромаштвом били чланови бројних домаћинстава, незапослени, неактивни (без пензионера) и неквалификовани грађани и становници источне/југоисточне Србије. Подаци о сиромаштву се могу посматрати и према географским факторима, где треба посебно обратити пажњу на социо-економску ситуацију у појединим општинама које су класификоване у III и IV групу неразвијених општина у складу са одредбама Закона о регионалном развоју. Уз ове податке треба имати у виду и различите рањиве/маргинализоване групе, социјалну искљученост и неједнакост посебно рањивих група, што додатно указује на степен сиромаштва.

Табела : Сиромаштво по регионима Србије, 2014.

	Број сиромашних, у 000	Стопа сиромаштва, у %
Србија	627	8,9
Војводина	149	7,8
Београд	77	4,7
Централна Србија без Београда	402	11,4
Шумадија, западна Србија	154	7,6
Југоисточна Србија, источна Србија	248	16,4

Извор: SIPRU извештај 2014, на основу података Републичког завода за статистику

У суштини, имајући у виду наведене податке као и просечну зараду у Србији, висина судске таксе и накнаде за адвокате делују недостижно за велики број грађана. Тако је на пример у тарифнику који чини саставни део Закона о судским таксама, прописано да се као вредност предмета спора ради наплате таксе у споровима ради утврђења пуноважности брака, поништења или развода брака узима износ од 19.000 динара. Уколико се у том спору расправља и о вршењу родитељског права (што је најчешће случај), плаћа се само једна судска такса. У том случају, такса на тужбу и пресуду за развод брака је по 2.660 дин, односно укупно износи 5.320 дин.

Међутим, то нису једини трошкови који могу да се појаве у оквиру овог поступка, с обзиром да странке често ангажују адвоката. Уколико се на овај износ додају трошкови адвоката према адвокатској тарифи⁴⁴, састављање поднесака за поступак развода брака кошта 16.500 динара, док приступ на одржано рочиште код споразумног развода брака износи 18.000 динара. Када се не ради о споразумном разводу, треба додати и додатна и неодржана рочишта, разгледање списа и друге радње. Ако се узме у обзир и потреба за заштитом од насиља у породици, трошкови додатно расту и према подацима Аутономног женског центра, већина њихових клијенткиња не може да сноси наведене трошкове. Ангажовање адвоката за састављање поднеска за мере заштите износи 7.500 динара, док је за одржавање рочишта за мере заштите потребно издвојити 8.750 дин. Надаље, према адвокатској тарифи у поступку за вршење родитељског права поднесак кошта 11.250 динара, рочиште 12.750 динара, одложено рочиште 7.125 динара, а жалба 22.500 динара. Слично је и у другим предметима, па је тако за услуге адвоката у споровима за ометање поседа, непроцењивим радним споровима, осталим прекршајима, упис у катастар - непроцењиви предмети, управном поступку и спору (Закон о општем управном поступку или Породични закон и остали), за упис у АПР, потребно издвојити за поднесак 16.500 динара, за рочиште 18.000 динара, за одложено рочиште 9.750 динара, и жалбу 33.000 динара.

Истине ради, опште смањење економске моћи становништва довело је у питање и овакве приходе адвоката, те у пракси највећем броју случајева адвокати уговарају знатно ниже износе за предузете радње у поступку од оних прописаних тарифом. Међутим, у складу са правилом да страна која је успела у судском поступку има право да наплати трошкове од друге стране, износи предвиђени Адвокатском тарифом редовно се узимају у обзир код обрачуна парничних трошкова на крају поступка.

Осим најсиромашнијих грађана, који примају социјалну помоћ, јасно је да и остали грађани имају отежан приступ суду, уколико се узму у обзир наведене тарифе адвоката и судске таксе. Такође, потребно је узети у обзир оне грађане који не спадају у категорију сиромашнијих, али би сношењем трошкова поступка угрозили сопствено издржавање и издржавање чланова породице. Истовремено, Функционална анализа правосуђа⁴⁵ наводи да су начин представљања ценовника судских такси и накнада за адвокате веома сложени, па је корисницима услуга суда тешко да процене очекиване трошкове. Хонорари адвоката су одређене на основу Адвокатске тарифе, која такође садржи прилично високе износе за одређене радње. Како је напред наведено, у пракси је познато да су адвокатске тарифе у великој мери нереалне (иако тарифа забрањује умањење за више од 50%), те да адвокати често наплаћују мање и од прописаног минимума, међутим странке о томе немају довољно информација нити могу са сигурношћу очекивати да ће у конкретном случају платити мањи износ. Како

---

⁴⁴ Адвокатска тарифа, табеларни приказ награда са започетим сатом која важи од 6. марта 2014. године

⁴⁵ Функционална анализа правосуђа у Србији (Functional Review) <http://www.mdtfjss.org.rs/sr/srbija-funkcionalna-analiza-pravosudja#.VxiOFdR97cs>

прописивање обавезне минималне тарифе није у складу са европском праксом⁴⁶, извесно је да ће Србија у процесу придруживања (кроз измене у оквиру Поглавља 3) изменити нормативни оквир и укинути ову праксу.

Иако висина судских такси и других трошкова, као што је наведено, отежава приступ суду за велики број грађана, треба истаћи и нелогично ограничење висине судске таксе за спорове велике вредности. Тако Таксена тарифа, у тарифном броју 1, за подношење тужбе и покретање поступка у спору вредности преко 1.000.000 динара, предвиђа максималну судску таксу од 97.500 динара. Другим речима, ова максимална судска такса примењује се и за спор вредности 80.000 евра, као и за спор од 300.000 евра, или чак 10 милиона евра, односно више, пред судом опште надлежности. Из овога се намеће једноставан, али тешко прихватљив закључак да је висином максималне прописане судске таксе приступ суду заправо отежан за грађане који имају спорове релативно мале вредности, док је парничење изразито јефтино за оне који ангажују судски апарат да би остварили своја права у споровима који далеко превазилазе "просечне" вредности. На жалост, овакав систем не погодује грађанима лошијег имовног стања, док напротив олакшава парничење онима који се споре око права велике вредности. Прецизности ради, слична ограничења у максималној висини судске таксе познају и Хрватска и Црна Гора, али не и Словенија, где максимални износ судске таксе зависи од вредности предмета спора (за Словенију види табелу у Анексу).

У том смислу, интересантно је упоредити како се крећу судске таксе у Словенији и Србији, када се одређују висини предмета спора. Као што следећа табела показује, евидентно је да су таксе у Србији неупоредиво веће код грађанских спорова вредности до 80.000 еура (на којој вредности је и ограничена максимална висина судске таксе у Србији), док је преко те вредности знатно скупље парничити се у Словенији.

---

⁴⁶ Европски суд правде је утврдио да обавезна минимална тарифа представља кршење Уговора ЕУ. Слободни преговори између адвоката и клијената могући су у 42 од 47 земаља обрађених у извештају СЕРЕЈ.

Висина судске таксе

Вредност спора (€=123)	Словенија	Србија
300	17	27
1.200	38	104
5.000	80	288
10.000	125	446
40.000	265	596
80.000	439	790
160.000	800	790
350.000	1.475	790
700.000	2.375	790
2.000.000	4.975	790
10.000.000	20.975	790
30.000.000	60.975	790

Како је већ наведено, иако је ослобођење од плаћања судских такси могуће, у пракси је недоследно с обзиром да се примењује различито од случаја до случаја. Мали број грађана је информисан о овој могућности, често су информације непрецизне, а не постоји ни обавеза суда да странке упозна са овим правом. Како је утврђено у Функционалној анализи правосуђа, недостатак смерница, надзора и стандардизованих форми које би судије користиле приликом ослобађања од плаћања судске таксе⁴⁷, резултира у ограниченој свести грађана о доступности ове могућности и недоследној имплементацији права на приступ правди за сиромашне грађане.

Имајући у виду изнете потешкоће, указује се потреба за постојањем релевантних података о примени овог механизма у пракси, као и активности усмерених ка јачању свести грађана о доступности могућности ослобађања од плаћања судских такси (путем брошура, пружања информација у судовима, јавне кампање и слично). Из наведеног следи да постоји и потреба за унапређењем праксе, као што је прецизирање правила везаних за могућност ослобађања од плаћања судских такси, доступност бесплатних правних савета или про боно услуге, увођење поједностављених поступака у којима не постоји обавеза заступања од стране адвоката, као и развој и шира доступност грађанима алтернативних, вансудских начина решавања спорова, истовремено осигуравајући да ова средства представљају само допуну, а не замену за адекватно оспособљен систем правне помоћи и да постоје адекватне мере заштите којима се гарантује заштита права и ефикасно учешће у поступку. Коначно, од суштинског значаја за ефикасан приступ правди јесте доступност тачних и довољно прецизних информација. Имајући у виду могућности технологије данас, грађанима је

⁴⁷ Функционална анализа правосуђа у Србији (Functional Review) <http://www.mdtfjss.org.rs/sr/srbija-funkcionalna-analiza-pravosudja#.VxiOFdR97cs>

могуће, кроз јавни бесплатни сервис, обезбедити информације у вези са законима, процедурама, обрасцима, документима на званичним интернет страницама судова⁴⁸.

Осим адекватног информисања, унапређења праксе и ефикасне примене постојећих механизма, чини се да постоји и потреба за унапређењем законодавног оквира. Тако су, у циљу превазилажења једног дела идентификованих проблема у постојећем систему судских такси, крајем 2015. усвојене измене и допуне Закона о судским таксама. Већина измена односи се на таксе у поступку извршења, као и на усклађивање са постојањем система јавних бележника.

Интересантно је да је приликом ових измена прихваћено да постоји неоправдани терет странака у извршном поступку. Прецизније, по закону који је важио до измена и допуна, било је предвиђено да се плаћа „двострука“ судска такса:

- за предлог којим се покреће извршни поступак (за предлог за извршење на основу извршне/веродостојне исправе), као и
- за одлуку која се доноси о том предлогу (решење о извршењу на основу извршне/ веродостојне исправе, или решење којим се предлог за извршење одбацује или одбија)

Како законодавац наводи у образложењу измена и допуна закона: *„Плаћање обе таксе није оправдано, будући да се између пријема предлога за извршење (на основу извршне или веродостојне исправе) и одлуке о предлогу практично не одвијају никакве судске радње које би оправдавала таксу на судску одлуку.“*

Како се увидело да овакво решење ствара неоправдане трошкове за странку, укинута је плаћање судске таксе за одлуку коју суд донесе о предлогу за извршење на основу извршне или веродостојне исправе (решење о извршењу на основу извршне или веродостојне исправе, или решење којим се предлози за извршење на основу извршне или веродостојне исправе одбијају или одбацују). Такође, примећено је да доношење наведених решења не изискује посебне материјалне трошкове или интелектуалне радње. Тако се у складу са чланом 10 такса убудуће не плаћа за решења која суд донесе о предлогу за извршење на основу извршне или веродостојне исправе. Уз то, странка плаћа предујам извршитељу да би спровео извршење, чиме је досадашње решење такође неправично оптерећивало странку. Дакле, како се улога суда своди се само на доношење решења по предлогу за извршење (на основу извршне или веродостојне исправе) и на одлучивање по правним лековима о решењима која суд донесе, уз истовремено повећање улоге извршитеља, такво решење захтева смањење судске таксе.

Слично, законодавац је узео у обзир постојање система јавних бележника, те се изменама и допунама Закона и у овом случају странке ослобађају досадашњих „двоструких“ судских такси. До ових измена, странка је плаћала:

---

⁴⁸ I Информације могу бити доступне у оквиру Министарства правде, скупштине, Службеног гласника, портала судова, и слично.

- судску таксу (за радње које су поверене јавном бележнику и које стога суд не предузима), и истовремено,
- накнаду јавном бележнику.

У складу са изменама и допунама Закона, странке у ванпарничном поступку ослобођење су од плаћања таксе за радње и поступке које је суд поверио јавном бележнику. На овај начин смањују се трошкови поступка који иду на терет странке и спречава се дуплирање трошкова.

Међутим, интересантно је да је приликом измена и допуна Закона о судским таксама, за разлику од јавних извршитеља и бележника, законодавац пропустио да у овом закону препозна и постојање посредника, односно медијатора, тако да је напред поменута одредба члана 31 Закона о посредовању у решавању спорова, да се странке могу ослободити судске таксе у случају постизања споразума у поступку медијације након покренутог судског или другог поступка, и даље остала мртво слово на папиру.

У погледу осталих новина, чланом 1. Закона промењен је износ вредности у којима такса може да се плати таксеним маркама са 1.000 динара (по претходно важећем закону) на 5.000 динара. Постављено је правило да се до 5.000 динара такса може, али не мора, платити у судским таксеним маркама, док се преко 5.000 динара плаћа искључиво у готовом новцу. Промењен је и поступак у коме се овлашћују лица која треба да продају таксене марке и поступак у коме се овлашћење одузима (члан 7). Наиме, и по досадашњем решењу, малопродају таксених марака врше привредна друштва и друга правна лица, с тим што ће убудуће о влашћења за продају таксених марака давати Влада на предлог министра правде.

Очигледно, постоји спремност законодавца да одговори на потребе за изменама законодавног оквира које реалност налаже. Из наведеног произлази да је неопходно прецизно идентификовати постојеће проблеме са којима се грађани суочавају и који произилазе из постојећег законодавног оквира и праксе, како би се дефинисали конкретни предлози за неопходне измене којима би се унапредио приступ правди грађана.

Анализа упитника о поступању судова ⁴⁹

Ради прикупљања што конкретнијих информација о примени одредаба о ослобођењу од судских такси у Републици Србији, спроведено је истраживање путем упитника у циљу израде предлога за реформу система ослобађања од плаћања судске таксе. Упитник је достављен на адресе судова, судија и адвоката, као директних актера у судским поступцима. Упитник је достављен на укупно 100 адреса, а одговоре су доставиле судије из основних судова у Београду, Новом Саду, Крагујевцу, Суботици, Ужицу, Зајечару, Младеновцу и Шапцу, као и адвокати из Београда, Ниша и Новог Сада. На основу анализе укупно 63 достављена упитника, дошло се до следећих резултата:

---

⁴⁹ Anex 1

1. На питање **које су категорије лица која су најчешће ослобођена од плаћања судских такси**, испитанци су дали следеће одговоре: лица без примања или са малим примањима, незапослена лица, корисници социјалне помоћи, пензионери, самохрани родитељи, лица без имовине.

2. На питање **у којим врстама спорова странке најчешће подносе захтев за ослобађање од плаћања судске таксе**, испитаници су дали следеће одговоре: радни спорови, породични спрови, својински спорови, новчана потраживања, накнада штете, сметање поседа, имовинско правни спорови, спорови из кривичне материје.

3. На питање **колики проценат захтева за ослобођење од плаћања судске таксе суд усваја**, испитаници су дали следеће одговоре (остали испитаници нису дали одговор на ово питање):

Колики проценат захтева за ослобођење буде усвојен ?

10% - 15%	14 испитаника
20%	3
30%	5
40%	6
50%	17
60%	4
70%	3
80%	1

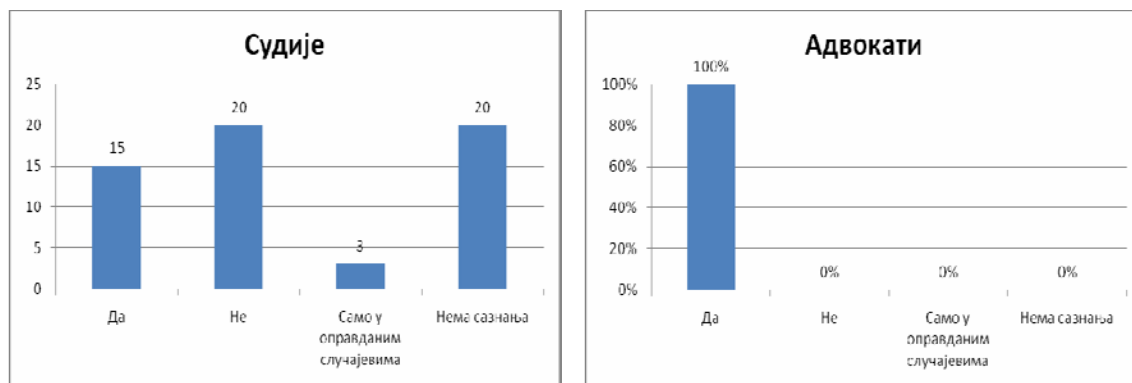
4. На питање **колики је просечан износ примања лица којима се прихватају захтеви за ослобађање од судских такси**, 18 испитаника је одговорило да је то износ који варира од 10.000 до 30.000 динара, док је њих 36 одговорило да су то лица која немају никаква примања или бар немају сталних примања.

5. На питање **којим су се критеријум судови најчешће водили приликом одлучивања о Захтеву**, испитаници су дали следеће одговоре: имовина лица (да ли је подносилац захтева уопште поседује), висина прихода као и то да ли су ти приходи стални или повремени, какво је опште имовиско стање подносиоца захтева, колики је број издржаваних лица од стране подносиоца, старост лица које подноси захтев.

6 На питање **да ли су лица која припадају осетљивим друштвеним групама аутоматски ослобођена од плаћања такси**, испитаници су дали следеће одговоре: 36 испитаника рекло је да нема аутоматског ослобађања, а њих 18 је децидирано навело

категорије, па су тако означили да у ову групу лица спадају малолетници, незапослена лица, издржавана лица, ратни и војни инвалиди, деца која траже издржавање, корисници материјалне помоћи.

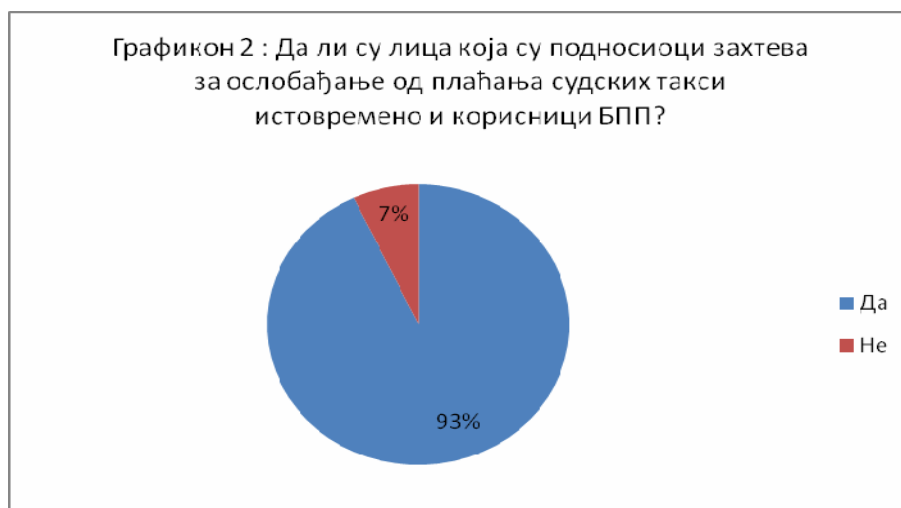
7. На питање **да ли се странке редовно обавештавају о могућности ослобађања од плаћања судских такси као и да ли то чине судови или адвокати** (графикон 1), испитаници су дали доста различитих одговора из којих се може закључити да не постоји јасна и устаљена пракса по којој судије поступају у овом случају. 20 испитаника одговорило је да суд никада не обавештава странке о могућности ослобађања од плаћања судских такси јер нема законску обавезу да то чини, њих 3 је одговорило да обавештење даје само у "оправданим" случајевима (?), а њих 15 одговорило је да суд информацију о овој могућности редовно даје свим странкама. 20 испитаника изјаснило се да о овим подацима нема никаквих сазнања. Сви адвокати који су попунили упитник одговорили су да то редовно чине.

Графикон 1: Да ли се странке редовно обавештавају о могућности ослобођења од плаћања судске таксе?

8. На питање **које се чињенице узимају у обзир приликом одређивања износа судске таксе**, испитаници су дали следеће одговоре: вредност спора, врста спора, таксена тарифа коју прописује Закон о судским таксама, постигнут успех у парници.

9. Од укупног броја учесника који су попунили упитнике, на питање **да ли су лица која су подносиоци захтева за ослобађање од плаћања судских такси истовремено и корисници бесплатне правне помоћи**, одговор са ДА дало је 57 испитаника (Графикон 2).

10. На питање **колики износ прихода од судских такси је прикупљен у 2015. години као и колики је проценат прихода остао суду**, испитаници су дали следеће одговоре: 33 испитаника рекло је да о овим подацима нема никаквих сазнања, 15 испитаника одговорило је да по њиховим сазнањима суду не остају приходи прикупљени по овом основу, те је било 5 одговора да је опсег износа у процентима од 20% до 40%. Основни суд у Крагујевцу навео је да је у 2015. прикупљени износ од 120.466.326,24 динара.

11. На питање **од којих органа странке најчешће прибављају потврде о имовинском стању**, испитаници су дали следеће одговоре: Служба за катастар непокретности, Национална служба запошљавања, Пореска управа, Републички геодетски завод, Центар за социјални рад, ПИО фонд.

12. На питање **да ли одредбе о ослобађању од судске таксе имају утицај на приступ странака суду**, највећи број судија (35) је одговорило да сматра да такве одредбе немају утицаја или да о овим подацима немају никаквих сазнања. Они који су на ово питање дали потврдан одговор исти су образложили тиме да висина судских такси као и сама обавеза да оне буду плаћене многе странке одвраћа од тога да се обрате суду и да ту траже заштиту својих права.

У упитницима, као и приликом презентације нацрта Анализе одржане 6. септембра 2016. године у Министарству правде, учесници су навели и додатне информације, од којих смо издвојили оне које могу бити од значаја за анализу:

- У погледу броја захтева за ослобођење од плаћања судске таксе, судије наводе да постоји тренд значајног пораста ових захтева, на пример, из Ниша је наведено да скоро свака друга странка подноси захтев, те да се да се захтеви за ослобођење од плаћања судске таксе најчешће подносе када су у питању радни спорови.

- Истовремено, већина судија учесника анализе и презентације наводи да по њиховом сазнању суд не одобрава ни 10% захтева за ослобођење од плаћања судске таксе; поједине судије сматрају да мотив оваквог поступања може бити и чињеница да Министарство правде врши надзор над наплатом судске таксе у судовима, док друге судије сматрају да Министарство контролише само наплату таксе у случајевима где није донета одлука о ослобођењу од плаћања.

- Судије истичу да значајну потешкоћу за странке представља чињеница да морају да прикупе велики број доказа о имовном стању од различитих органа, те често због тога и одустају од подношења захтева за ослобођење од плаћања судске таксе; истовремено, већина тих потврда се плаћа, што ствара додатне трошкове грађанима слабијег финансијског стања.

- Учесници су навели да је велики проблем што суд нема на располагању прецизне податке приликом одлучивања о захтеву за ослобођење од плаћања судске таксе, с обзиром да не постоје јединствене базе података. Као пример, наведено је да постоји могућност да странка донесе потврду о томе да не поседује непокретну имовину на територији конкретне општине, међутим суд не може да провери да ли можда иста странка поседује непокретности веће вредности на територији неке друге општине.

- У вези са приходима од судске таксе који би према предвиђеној подели требало да припадају суду за унапређење материјалног положаја судског особља, судије наводе да нису упознате са употребом ових средстава у те сврхе, односно са начином како се расподељује приход остварен од наплате судске таксе.

- На презентацији нацрта Анализе, учесници су подржали једну од препорука која се односи на укидање максималног износа судске таксе, како би се та средства користила за омогућавање ослобођење од плаћања судске таксе за грађане слабијег финансијског стања;

- Одговори из упитника, као и дискусија на презентацији нацрта Анализе, обухватили су и питање непостојања прецизних података о приходима од судских такси; судије наводе да нема прецизних података у суду зато што износ таксе иде директно у буџет РС, странке некада донесу потврду о плаћању судске таксе, некада потврду предају у писарници, некада је и не донесу иако је такса плаћена. На тај начин, само одсек рачуноводства суда има податке о приходима кроз изводе, али би се укупан износ морао ручно тражити по предметима; један део података је могуће прибавити из годишњих извештаја које судови достављају Врховном касационом суду.

Закључци и препоруке

Већина земаља Европске уније, као и региона, користи судске таксе за покривање дела оперативних трошкова судова. Приход од судских такси чини приход буџета, који се на различите начине даље распоређује у оквиру одређене државе – било искључиво као приход државног буџета, или делом као приход буџета суда, док негде приход превазилази ове основне намене и генерише вишак.

Како су државе у региону које су обухваћене анализом од посебног значаја за извођење закључака и израду препорука за унапређење система у Републици Србији, с обзиром на дугогодишњи заједнички правни систем и сличну правну традицију, као и сличан финансијски положај, анализа прописа ових земаља је детаљније приказана напред у тексту. Разлике у износу судских такси међу државама чланицама ЕУ, као и државама у региону произлазе и из разлике у финансијској ситуацији ових земаља и примањима грађана. Међутим, како таксе не би представљале препреку приступу правди, неопходно је ускладити њихов износ са реалним могућностима и просечним примањима грађана.

Предуслови за спровођење реформе система судских такси у Републици Србији

Имајући наведене чињенице у виду, приликом доношења одлуке о правцу реформе система судских такси у Републици Србији било би потребно предузети следеће кораке, односно утврдити податке који могу бити од утицаја приликом одлучивања о стратегији реформе система судских такси:

- *Утврдити прецизне податке о постојећим приходима који се генеришу од уплаћених судских такси*
- *Прикупити податке о броју грађана који могу испунити услове за ослобођење од плаћања судске таксе*
- *Утврдити који износ је потребан суду за ефикасно функционисање, те може ли се на други начин генерисати приход (на пример, увођење судске таксе за неосновано парничење, или уклонити максимални лимит судске таксе)*
- *Проценити ефекте примене закона о бесплатној правној помоћи*

Ово последње је нарочито значајно, имајући у виду да је неопходно ускладити услове за остваривање права на бесплатну правну помоћ са условима за ослобођење од плаћања судске таксе. Уколико појединац оствари право на бесплатну правну помоћ, потребно је обухватити и ослобођење од плаћања судске таксе. Процена ефеката примене овог закона може дати корисне податке о просечном броју грађана који могу захтевати ослобођење од плаћања судске таксе. Истовремено, грађани можда не би остварили право на бесплатну правну помоћ с обзиром на нешто бољи економски положај, али би могли бити обухваћени ослобођењем од плаћања судске таксе, уколико би то олакшало њихов приступ суду.

Препоруке за реформу система судских такси у Републици Србији

У односу на државе у региону, Република Србија има слична правила када се ради о правилима ослобођења од плаћања судске таксе. Међутим, када говоримо о једнаком приступу правди, детаљнија анализа указује да постоје одређене разлике које могу бити од пресудног значаја за остваривање права на приступ правди најсиромашнијих грађана или других осетљивих (рањивих) друштвених група. Стога је ради унапређења стања у овој области, по мишљењу аутора потребно предузети следеће мере и кораке:

- ***Законом прецизно уредити услове за ослобођење од плаћања судске таксе и ускладити их са будућим Законом о бесплатној правној помоћи***

Од посебног значаја за анализу утицаја судских такси односно потенцијалног ослобођења од плаћања судских такси јесте и чињеница да државе у региону имају развијен систем бесплатне правне помоћи. Доступност услуга бесплатне правне помоћи знатно олакшава положај појединца уколико жели да заштити своја права у поступку пред судом. У неким од држава, ослобођење од плаћања судских такси представља један од облика бесплатне правне помоћи (Хрватска, Црна Гора), док је у другим додатни вид подршке (Словенија). Такође, могуће је и делимично ослобођење од плаћања трошкова поступка и/или судских такси. Овај приступ је у великој мери другачији од тренутног нормативног оквира у Републици Србији, с обзиром да се обезбеђују различите нијансе подршке грађанима у приступу суду. Дакле, потребно је размотрити на који начин би српски прописи и пракса могли бити унапређени у циљу стварања ширег опсега могућности за лакши приступ суду, путем потпуног или делимичног ослобођења од плаћања судских такси.

- ***Услови за ослобођење од плаћања судске таксе морају бити унапред познати грађанима (унапредити интернет странице суда, омогућити доступност информација кроз портал судова, брошуре)***

Доступност информација је такође значајан фактор. Како се закључује из прегледа законодавног оквира у Републици Србији, грађани имају врло ограничен приступ информацијама пре покретања поступка, те се морају ослонити на савет адвоката (уколико имају средстава да их ангажују). Судови у Републици Србији немају довољно развијен систем пружања информација на свеобухватан начин, путем кога би се грађани могли унапред да се информишу о очекиваним трошковима поступка и опцијама за ослобођење од плаћања судске таксе, условима и пракси. Иако је тарифник саставни део закона о судским таксама, неке странке тешко могу разумети колики је укупан износ који их очекује. Неопходно је обезбедити да грађани унапред знају који износ таксе да очекују, за разлику од слободне процене суда и широких распона износа судске таксе.

- ***Осетљиве (рањиве) друштвене групе таксативно набројати у закону, као категорију за *ex lege* ослобођење од плаћања судске таксе***

Анализа указује да државе у региону утврђују знатно шире категорије лица које могу бити ослобођене од плаћања судске таксе. Ово важи и у случају *ex lege* ослобођења као и ослобођења по захтеву. Посебно су значајне разлике код *ex lege* ослобођења, с обзиром да државе у региону (Хрватска на најсвеобухватнији начин) таксативно набрајају бројне осетљиве (рањиве) друштвене групе, чиме се осигурава једнак приступ правди свим грађанима. С тим у вези, у Републици Србији се примењује Национална стратегија реформе правосуђа, у циљу, интер алиа, повећања ефикасности поступка. Као једна од мера пратећег Акционог плана, наводи се и „*Дефинисање и успостављање мерила за одређивање круга лица којима би због тешког материјалног стања биле укинуте или умањене судске таксе, односно новчане казне у прекршајним и кривичним предметима*“.

- ***Ускладити правила о ослобођењу од плаћања судских такси и трошкова поступка у Закону о парничном поступку и другим прописима***

Као што је напред наведено, ово се нарочито односи на субвенцијерни карактер права на бесплатну правну помоћ, који произилази из чл. 170 ЗППа, као и на одсуство рока за одлучивање суда о предлогу за ослобађање од плаћања трошкова поступка. Такође, Закон о судским таксама треба ускладити ради омогућавања примене одредбе члана 31 Закона о посредовању у решавању спорова.

- ***Унети обавезу суда да на почетку поступка обавести странке о могућности да захтевају ослобођење од плаћања таксе (у оквиру писма о правима које ће се изградити и дистрибуирати у складу са Ационим планом за Поглавље 23)***

Једна од основних мањкавости система јесте управо чињеница да не постоји обавеза суда да обавести појединца о могућности да тражи ослобођење од плаћања судске таксе. Како се фактори који се узимају у обзир приликом ослобођења од плаћања судске таксе разликују од случаја до случаја, суд одређује укупан износ таксе у конкретном случају у односу на бројне чиниоце (вредност предмета спора, да ли странка издржава малолетна лица, колики су приходи странке, итд.), веома је тешко проценити очекивани укупни износ. Истовремено, странка не зна унапред да ли ће бити ослобођена од плаћања таксе, чак и уколико прибави све потребне доказе о имовном стању, с обзиром да не постоје обавезујуће смернице већ се по слободној оцени одлучује у сваком конкретном случају.

- ***Изградити смернице за судове у циљу уједначене примене правила за ослобођење од плаћања судске таксе***

Одговори добијени путем Упитника, као и резултати целокупне анализе указују на то да судови доносе одлуке о ослобађању од плаћања судске таксе од случаја до случаја (case-by-case), те да не постоји пракса из које би се са већим степеном извесности могло закључити који судски трошкови очекују странку као и да ли ће моћи да буде ослобођена од плаћања таксе и других трошкова. Такозвани „посебни услови“ под којима ће неко бити ослобођен плаћања судских такси подразумевају оцену суда у сваком конкретном случају. Стога је неопходно утврдити што прецизније смернице и критеријуме којима би се уједначила пракса судова у ослобађању од судских трошкова.

- ***Размотрити могућност укидања максималног износа судске таксе за спорове велике вредности***

Као што је наведено, ограничење максималног износа судске таксе (у Србији на 97.500 динара пред судовима опште надлежности) не резултира лакшим приступом суду за највећи број грађана, а нарочито не за грађане који припадају угроженим и маргинализованим групама, већ, напротив, подстиче често неосновано и неоправдано парничење оних којима плаћање судске таксе не предстаља знатан финансијски терет, а располажу имовином велике вредности. Стога би се укидањем ограничења максималног износа судске таксе могло постићи више реезултата: Равномернија и правичнију расподела оптерећења кроз плаћање судске таксе, спречавање неоснованог парничења, повећање ефикасности судова кроз бољу алокацију ресурса, подстицај примене алтернативних - вансудских метода решавања спорова, као и повећан приход за судски и државни буџет из оваквих предмета (уколико они ипак заврше на суду), који би се могао искористити и за ширење круга лица са правом на ослобођење од плаћања судских такси.

- ***Прецизно дефинисати тело или орган надлежан за издавање потврда о имовном стању***

У већини држава обухваћених анализом, јасно се наводи конкретан орган који издаје потврду о имовном стању, док се у српском закону наводи „надлежни“ орган, што може заутевати од грађана да предузму читав низ различитих административних процедура од стране више надлежних органа. На овај начин се приступ суду додатно отежава. Поред тога, иако је у већини држава обухваћених анализом постоји слично правило да се потврда о имовном стању ажурира након одређеног периода, на пр. 6 месеци, треба имати у виду и просечну дужину трајања судских поступака у Републици Србији.

- ***Утврдити надзор и праћење примене правила о ослобођењу од плаћања судске таксе (годишњи извештај о броју поднетих/ одобрених захтева, итд.)***

Интересантно је и питање надзора над применом правила о ослобођењу од плаћања судских такси. У циљу израде препорука, важно је размотрити који орган би био надлежан за спровођење овог надзора. Међутим, како се у Републици Србији ИКТ систем тек развија, потребно је истовремено имати у виду да обрађивање ових информација на свеобухватан и кохерentan начин није једноставно, уз различите базе података и референтне факторе који се у постојећим информационим системима суда користе, тако да би и овом питању требало посветити више пажње у наредном периоду. Тако на пример, АВП програм за аутоматско мођење предмета нема могућност праћења и евидентирања како наплате судске таксе, тако ни предмета у којима су странке ослобођене од плаћања, нити се у овом тренутку преко АВП програма може прикупити податак о укупним износима таксе која је наплаћена.

Имајући у виду наведено, евидентна је потреба за унапређењем правног оквира, као што је прецизирање услова потребних за ослобађање од плаћања судских такси. Да би се ово остварило, неопходно је постојање статистичких релевантних података о примени овог механизма у пракси, као и предузимање активности усмерених ка јачању свести грађана о доступности могућности ослобађања од плаћања судских такси (путем брошура, пружања информација у судовима, јавне кампање и слично). Из наведеног следи да постоји и потреба доступности бесплатних правних савета или *pro bono* услуге, увођење поједностављених поступака у којима не постоји обавеза заступања од стране адвоката, као и развој и шира доступност грађанима алтернативних, вансудских начина решавања спорова, истовремено осигуравајући да ова средства представљају само допуну, а не замену за адекватно оспособљен систем правне помоћи и да постоје адекватне мере заштите којима се гарантује заштита права и ефикасно учешће у поступку. Коначно, од суштинског значаја за ефикасан приступ правди јесте доступност тачних и прецизних информација. Имајући у виду могућности технологије данас, грађанима је могуће, кроз јавни бесплатни сервис, обезбедити информације у вези са законима, процедурама, обрасцима, документима на званичним интернет страницама судова.

Ова Анализа као и препоруке односно основне смернице за реформу система судских такси дате су у нади да ће помоћи остварење стратешких циљева и приоритета везаних за унапређење ефикасности судства и приступ правди, кроз ослобођење од плаћања судске таксе и очекивано усвајање Закона о бесплатној правној помоћи. У том смислу, ова анализа ће бити стављена на увид стручној и општој јавности, и унапред са захваљујемо на свим критикама, сугестијама и коментарима које ће допринети унапређењу овог текста и примени закључака, сугестија и предлога у пракси.

Анекси

Упитник о поступању судова

1. Да ли можете да наведете категорије лица која су најчешће ослобођена од плаћања судске таксе?
2. У којим врстама предмета странке најчешће подносе захтев за ослобођење од плаћања судске таксе?
3. Колики проценат захтева за ослобођење од плаћања судске таксе се, по вашој процени, усваја у суду и коме радите/пред којим поступате?
4. Да ли можете да наведете/процените просечна примања лица којима се по правилу прихватају/усвојају захтеви за ослобођење од плаћања судске таксе?
5. Чиме се најчешће руководи суд приликом одлучивања о захтеву за ослобођење од плаћања судске таксе?
6. Да ли су неке категорије лица које припадају осетљивим (рањивим) друштвеним групама аутоматски ослобођене од плаћања таксе? Уколико јесу, молимо вас објасните.
7. Да ли се странке редовно обавештавају о могућности ослобођења од плаћања судске таксе? Да ли адвокат/суд обавештава странке о могућности ослобођења од плаћања судске таксе?
8. Приликом одређивања износа судске таксе, које чињенице се узимају у обзир?
9. Да ли лица која подносе захтев за ослобођење од плаћања судске таксе истовремено имају и бесплатну правну помоћ?
10. Колики проценат прихода од судских такси остаје суду?
11. Од којих органа странке најчешће прибављају потврде о имовинском стању?
12. Да ли одредбе о ослобођењу од судске таксе имају утицај на приступ странака суду? Молимо објасните.

Литература

- Устав Републике Србије, Службени гласник РС, бр. 98/06
- Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf
- Повеља о основним правима http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf
- European Union Agency for Fundamental Rights , Annual Report 2014, p. 13-15 http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-annual-report-2014_en.pdf
- СЕРЕЈ-ов Evaluation Report (извештај о евалуацији), 2014. (базиран на подацима из 2012.). Доступно на: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/2014/Rapport_2014_en.pdf
- Извештај о напретку РС, Доступно на http://www.seio.gov.rs/upload/documents/eu_dokumenta/godisnji_izvestaji_ek_o_napretku/godinji_izvestaj_15_final.pdf
- Закон о судским таксама, Службени гласник РС, бр . 28/94, 53/95, 16/97, 34/2001 - др. закон, 9/02, 29/04, 61/05, 116/08 – др закон, 31/09, 101/11, 93/12, 93/14 и 106/15
- СІNS извештај, Доступно на: <https://www.cins.rs/srpski/printer/article/227>
- Vreme - Milenijumski ciljevi posle 2015.: Pravda za sve <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1267990&print=yes 2/3>
- Закон о судским пристојбама, проčiшћени текст zakona, NN (26/03), 125/11, 112/12,157/13, 110/15
- Закон о судским таксама Црне Горе, "Службени лист РЦГ", бр 76/2005, Одлука УС РЦГ У. бр. 5/06, 8/06, 10/06, 19/06, 24/06, 39/06 и 110/06 - 39/2007-7. Чл. 7. Закона - 40/2010-5.
- Закон о судским таксама (Закон о содних таксах, Сл. гл. Републике Словеније 37/2008)
- Закон о парничном поступку, Службени гласник РС, бр. 72/11 49/13 – УС, 74/13 – УС и 55/14.
- Законик о кривичном поступку, Службени гл. РС, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14
- Закон о посредовању у решавању спорова, Службени гласник РС, бр. 55/2014
- UN Human Rights Committee, General Comment No. 32 (n. 7), paragraph 11
- ECtHR, Scordino v. Italy, No. 36813/97, 29 March 2006, paragraph 201.
- Функционална анализа правосуђа у Србији (*Functional Review*), *World Bank Serbia*

- Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва - Сиромаштво у Србији у 2014 години
- Адвокатска тарифа, табеларни приказ награда са започетим сатом која важи од 6. марта 2014.
- Cost and fee allocation in civil procedure Dutch report *Prof. dr. M.B.M. Loos (University of Amsterdam)*, dostupno na: http://www-personal.umich.edu/~purzel/national_reports/Netherlands.pdf
- Legal Aid in the Netherlands - a broad outline 2015, *Legal Aid Board*, dostupno na: http://www.rvr.org/binaries/content/assets/rvrorg/informatie-over-de-raad/legalaid-brochure_online--2015.pdf

Табела судских такси према вредности спора у Републици Словенији

Vrednost	Taksa	Vrednost	Taksa	Vrednost	Taksa	Vrednost	Taksa	Vrednost	Taksa	Vrednost	Taksa	Vrednost	Taksa	Vrednost	Taksa
300	17	380.000	1.575	2.400.000	5.775	4.500.000	9.975	6.600.000	14.175	8.700.000	18.375	10.800.000	22.575	12.900.000	26.775
600	24	410.000	1.675	2.450.000	5.875	4.550.000	10.075	6.650.000	14.275	8.750.000	18.475	10.850.000	22.675	12.950.000	26.875
900	31	440.000	1.775	2.500.000	5.975	4.600.000	10.175	6.700.000	14.375	8.800.000	18.575	10.900.000	22.775	13.000.000	26.975
1.200	38	470.000	1.875	2.550.000	6.075	4.650.000	10.275	6.750.000	14.475	8.850.000	18.675	10.950.000	22.875	13.050.000	27.075
1.500	45	500.000	1.975	2.600.000	6.175	4.700.000	10.375	6.800.000	14.575	8.900.000	18.775	11.000.000	22.975	13.100.000	27.175
2.000	50	550.000	2.075	2.650.000	6.275	4.750.000	10.475	6.850.000	14.675	8.950.000	18.875	11.050.000	23.075	13.150.000	27.275
2.500	55	600.000	2.175	2.700.000	6.375	4.800.000	10.575	6.900.000	14.775	9.000.000	18.975	11.100.000	23.175	13.200.000	27.375
3.000	60	650.000	2.275	2.750.000	6.475	4.850.000	10.675	6.950.000	14.875	9.050.000	19.075	11.150.000	23.275	13.250.000	27.475
3.500	65	700.000	2.375	2.800.000	6.575	4.900.000	10.775	7.000.000	14.975	9.100.000	19.175	11.200.000	23.375	13.300.000	27.575
4.000	70	750.000	2.475	2.850.000	6.675	4.950.000	10.875	7.050.000	15.075	9.150.000	19.275	11.250.000	23.475	13.350.000	27.675
4.500	75	800.000	2.575	2.900.000	6.775	5.000.000	10.975	7.100.000	15.175	9.200.000	19.375	11.300.000	23.575	13.400.000	27.775
5.000	80	850.000	2.675	2.950.000	6.875	5.050.000	11.075	7.150.000	15.275	9.250.000	19.475	11.350.000	23.675	13.450.000	27.875
6.000	89	900.000	2.775	3.000.000	6.975	5.100.000	11.175	7.200.000	15.375	9.300.000	19.575	11.400.000	23.775	13.500.000	27.975
7.000	98	950.000	2.875	3.050.000	7.075	5.150.000	11.275	7.250.000	15.475	9.350.000	19.675	11.450.000	23.875	13.550.000	28.075
8.000	107	1.000.000	2.975	3.100.000	7.175	5.200.000	11.375	7.300.000	15.575	9.400.000	19.775	11.500.000	23.975	13.600.000	28.175
9.000	116	1.050.000	3.075	3.150.000	7.275	5.250.000	11.475	7.350.000	15.675	9.450.000	19.875	11.550.000	24.075	13.650.000	28.275
10.000	125	1.100.000	3.175	3.200.000	7.375	5.300.000	11.575	7.400.000	15.775	9.500.000	19.975	11.600.000	24.175	13.700.000	28.375
13.000	141	1.150.000	3.275	3.250.000	7.475	5.350.000	11.675	7.450.000	15.875	9.550.000	20.075	11.650.000	24.275	13.750.000	28.475
16.000	157	1.200.000	3.375	3.300.000	7.575	5.400.000	11.775	7.500.000	15.975	9.600.000	20.175	11.700.000	24.375	13.800.000	28.575
19.000	173	1.250.000	3.475	3.350.000	7.675	5.450.000	11.875	7.550.000	16.075	9.650.000	20.275	11.750.000	24.475	13.850.000	28.675
22.000	189	1.300.000	3.575	3.400.000	7.775	5.500.000	11.975	7.600.000	16.175	9.700.000	20.375	11.800.000	24.575	13.900.000	28.775
25.000	205	1.350.000	3.675	3.450.000	7.875	5.550.000	12.075	7.650.000	16.275	9.750.000	20.475	11.850.000	24.675	13.950.000	28.875
30.000	225	1.400.000	3.775	3.500.000	7.975	5.600.000	12.175	7.700.000	16.375	9.800.000	20.575	11.900.000	24.775	14.000.000	28.975
35.000	245	1.450.000	3.875	3.550.000	8.075	5.650.000	12.275	7.750.000	16.475	9.850.000	20.675	11.950.000	24.875	14.050.000	29.075
40.000	265	1.500.000	3.975	3.600.000	8.175	5.700.000	12.375	7.800.000	16.575	9.900.000	20.775	12.000.000	24.975	14.100.000	29.175
45.000	285	1.550.000	4.075	3.650.000	8.275	5.750.000	12.475	7.850.000	16.675	9.950.000	20.875	12.050.000	25.075	14.150.000	29.275
50.000	305	1.600.000	4.175	3.700.000	8.375	5.800.000	12.575	7.900.000	16.775	10.000.000	20.975	12.100.000	25.175	14.200.000	29.375
65.000	372	1.650.000	4.275	3.750.000	8.475	5.850.000	12.675	7.950.000	16.875	10.050.000	21.075	12.150.000	25.275	14.250.000	29.475
80.000	439	1.700.000	4.375	3.800.000	8.575	5.900.000	12.775	8.000.000	16.975	10.100.000	21.175	12.200.000	25.375	14.300.000	29.575
95.000	506	1.750.000	4.475	3.850.000	8.675	5.950.000	12.875	8.050.000	17.075	10.150.000	21.275	12.250.000	25.475	14.350.000	29.675
110.000	573	1.800.000	4.575	3.900.000	8.775	6.000.000	12.975	8.100.000	17.175	10.200.000	21.375	12.300.000	25.575	14.400.000	29.775
125.000	640	1.850.000	4.675	3.950.000	8.875	6.050.000	13.075	8.150.000	17.275	10.250.000	21.475	12.350.000	25.675	14.450.000	29.875
140.000	707	1.900.000	4.775	4.000.000	8.975	6.100.000	13.175	8.200.000	17.375	10.300.000	21.575	12.400.000	25.775	14.500.000	29.975
155.000	774	1.950.000	4.875	4.050.000	9.075	6.150.000	13.275	8.250.000	17.475	10.350.000	21.675	12.450.000	25.875	14.550.000	30.075
170.000	841	2.000.000	4.975	4.100.000	9.175	6.200.000	13.375	8.300.000	17.575	10.400.000	21.775	12.500.000	25.975	14.600.000	30.175
185.000	908	2.050.000	5.075	4.150.000	9.275	6.250.000	13.475	8.350.000	17.675	10.450.000	21.875	12.550.000	26.075	14.650.000	30.275
200.000	975	2.100.000	5.175	4.200.000	9.375	6.300.000	13.575	8.400.000	17.775	10.500.000	21.975	12.600.000	26.175	14.700.000	30.375
230.000	1.075	2.150.000	5.275	4.250.000	9.475	6.350.000	13.675	8.450.000	17.875	10.550.000	22.075	12.650.000	26.275	14.750.000	30.475
260.000	1.175	2.200.000	5.375	4.300.000	9.575	6.400.000	13.775	8.500.000	17.975	10.600.000	22.175	12.700.000	26.375	14.800.000	30.575
290.000	1.275	2.250.000	5.475	4.350.000	9.675	6.450.000	13.875	8.550.000	18.075	10.650.000	22.275	12.750.000	26.475	14.850.000	30.675
320.000	1.375	2.300.000	5.575	4.400.000	9.775	6.500.000	13.975	8.600.000	18.175	10.700.000	22.375	12.800.000	26.575	14.900.000	30.775
350.000	1.475	2.350.000	5.675	4.450.000	9.875	6.550.000	14.075	8.650.000	18.275	10.750.000	22.475	12.850.000	26.675	14.950.000	30.875

Vrednost	Taksa	Vrednost	Taksa	Vrednost	Taksa	Vrednost	Taksa	Vrednost	Taksa	Vrednost	Taksa	Vrednost	Taksa	Vrednost	Taksa
15.000.000	30.975	17.100.000	35.175	19.200.000	39.375	21.300.000	43.575	23.400.000	47.775	25.500.000	51.975	27.600.000	56.175	29.700.000	60.375
15.050.000	31.075	17.150.000	35.275	19.250.000	39.475	21.350.000	43.675	23.450.000	47.875	25.550.000	52.075	27.650.000	56.275	29.750.000	60.475
15.100.000	31.175	17.200.000	35.375	19.300.000	39.575	21.400.000	43.775	23.500.000	47.975	25.600.000	52.175	27.700.000	56.375	29.800.000	60.575
15.150.000	31.275	17.250.000	35.475	19.350.000	39.675	21.450.000	43.875	23.550.000	48.075	25.650.000	52.275	27.750.000	56.475	29.850.000	60.675
15.200.000	31.375	17.300.000	35.575	19.400.000	39.775	21.500.000	43.975	23.600.000	48.175	25.700.000	52.375	27.800.000	56.575	29.900.000	60.775
15.250.000	31.475	17.350.000	35.675	19.450.000	39.875	21.550.000	44.075	23.650.000	48.275	25.750.000	52.475	27.850.000	56.675	29.950.000	60.875
15.300.000	31.575	17.400.000	35.775	19.500.000	39.975	21.600.000	44.175	23.700.000	48.375	25.800.000	52.575	27.900.000	56.775	30.000.000	60.975
15.350.000	31.675	17.450.000	35.875	19.550.000	40.075	21.650.000	44.275	23.750.000	48.475	25.850.000	52.675	27.950.000	56.875		
15.400.000	31.775	17.500.000	35.975	19.600.000	40.175	21.700.000	44.375	23.800.000	48.575	25.900.000	52.775	28.000.000	56.975		
15.450.000	31.875	17.550.000	36.075	19.650.000	40.275	21.750.000	44.475	23.850.000	48.675	25.950.000	52.875	28.050.000	57.075		
15.500.000	31.975	17.600.000	36.175	19.700.000	40.375	21.800.000	44.575	23.900.000	48.775	26.000.000	52.975	28.100.000	57.175		
15.550.000	32.075	17.650.000	36.275	19.750.000	40.475	21.850.000	44.675	23.950.000	48.875	26.050.000	53.075	28.150.000	57.275		
15.600.000	32.175	17.700.000	36.375	19.800.000	40.575	21.900.000	44.775	24.000.000	48.975	26.100.000	53.175	28.200.000	57.375		
15.650.000	32.275	17.750.000	36.475	19.850.000	40.675	21.950.000	44.875	24.050.000	49.075	26.150.000	53.275	28.250.000	57.475		
15.700.000	32.375	17.800.000	36.575	19.900.000	40.775	22.000.000	44.975	24.100.000	49.175	26.200.000	53.375	28.300.000	57.575		
15.750.000	32.475	17.850.000	36.675	19.950.000	40.875	22.050.000	45.075	24.150.000	49.275	26.250.000	53.475	28.350.000	57.675		
15.800.000	32.575	17.900.000	36.775	20.000.000	40.975	22.100.000	45.175	24.200.000	49.375	26.300.000	53.575	28.400.000	57.775		
15.850.000	32.675	17.950.000	36.875	20.050.000	41.075	22.150.000	45.275	24.250.000	49.475	26.350.000	53.675	28.450.000	57.875		
15.900.000	32.775	18.000.000	36.975	20.100.000	41.175	22.200.000	45.375	24.300.000	49.575	26.400.000	53.775	28.500.000	57.975		
15.950.000	32.875	18.050.000	37.075	20.150.000	41.275	22.250.000	45.475	24.350.000	49.675	26.450.000	53.875	28.550.000	58.075		
16.000.000	32.975	18.100.000	37.175	20.200.000	41.375	22.300.000	45.575	24.400.000	49.775	26.500.000	53.975	28.600.000	58.175		
16.050.000	33.075	18.150.000	37.275	20.250.000	41.475	22.350.000	45.675	24.450.000	49.875	26.550.000	54.075	28.650.000	58.275		
16.100.000	33.175	18.200.000	37.375	20.300.000	41.575	22.400.000	45.775	24.500.000	49.975	26.600.000	54.175	28.700.000	58.375		
16.150.000	33.275	18.250.000	37.475	20.350.000	41.675	22.450.000	45.875	24.550.000	50.075	26.650.000	54.275	28.750.000	58.475		
16.200.000	33.375	18.300.000	37.575	20.400.000	41.775	22.500.000	45.975	24.600.000	50.175	26.700.000	54.375	28.800.000	58.575		
16.250.000	33.475	18.350.000	37.675	20.450.000	41.875	22.550.000	46.075	24.650.000	50.275	26.750.000	54.475	28.850.000	58.675		
16.300.000	33.575	18.400.000	37.775	20.500.000	41.975	22.600.000	46.175	24.700.000	50.375	26.800.000	54.575	28.900.000	58.775		
16.350.000	33.675	18.450.000	37.875	20.550.000	42.075	22.650.000	46.275	24.750.000	50.475	26.850.000	54.675	28.950.000	58.875		
16.400.000	33.775	18.500.000	37.975	20.600.000	42.175	22.700.000	46.375	24.800.000	50.575	26.900.000	54.775	29.000.000	58.975		
16.450.000	33.875	18.550.000	38.075	20.650.000	42.275	22.750.000	46.475	24.850.000	50.675	26.950.000	54.875	29.050.000	59.075		
16.500.000	33.975	18.600.000	38.175	20.700.000	42.375	22.800.000	46.575	24.900.000	50.775	27.000.000	54.975	29.100.000	59.175		
16.550.000	34.075	18.650.000	38.275	20.750.000	42.475	22.850.000	46.675	24.950.000	50.875	27.050.000	55.075	29.150.000	59.275		
16.600.000	34.175	18.700.000	38.375	20.800.000	42.575	22.900.000	46.775	25.000.000	50.975	27.100.000	55.175	29.200.000	59.375		
16.650.000	34.275	18.750.000	38.475	20.850.000	42.675	22.950.000	46.875	25.050.000	51.075	27.150.000	55.275	29.250.000	59.475		
16.700.000	34.375	18.800.000	38.575	20.900.000	42.775	23.000.000	46.975	25.100.000	51.175	27.200.000	55.375	29.300.000	59.575		
16.750.000	34.475	18.850.000	38.675	20.950.000	42.875	23.050.000	47.075	25.150.000	51.275	27.250.000	55.475	29.350.000	59.675		
16.800.000	34.575	18.900.000	38.775	21.000.000	42.975	23.100.000	47.175	25.200.000	51.375	27.300.000	55.575	29.400.000	59.775		
16.850.000	34.675	18.950.000	38.875	21.050.000	43.075	23.150.000	47.275	25.250.000	51.475	27.350.000	55.675	29.450.000	59.875		
16.900.000	34.775	19.000.000	38.975	21.100.000	43.175	23.200.000	47.375	25.300.000	51.575	27.400.000	55.775	29.500.000	59.975		
16.950.000	34.875	19.050.000	39.075	21.150.000	43.275	23.250.000	47.475	25.350.000	51.675	27.450.000	55.875	29.550.000	60.075		
17.000.000	34.975	19.100.000	39.175	21.200.000	43.375	23.300.000	47.575	25.400.000	51.775	27.500.000	55.975	29.600.000	60.175		
17.050.000	35.075	19.150.000	39.275	21.250.000	43.475	23.350.000	47.675	25.450.000	51.875	27.550.000	56.075	29.650.000	60.275		